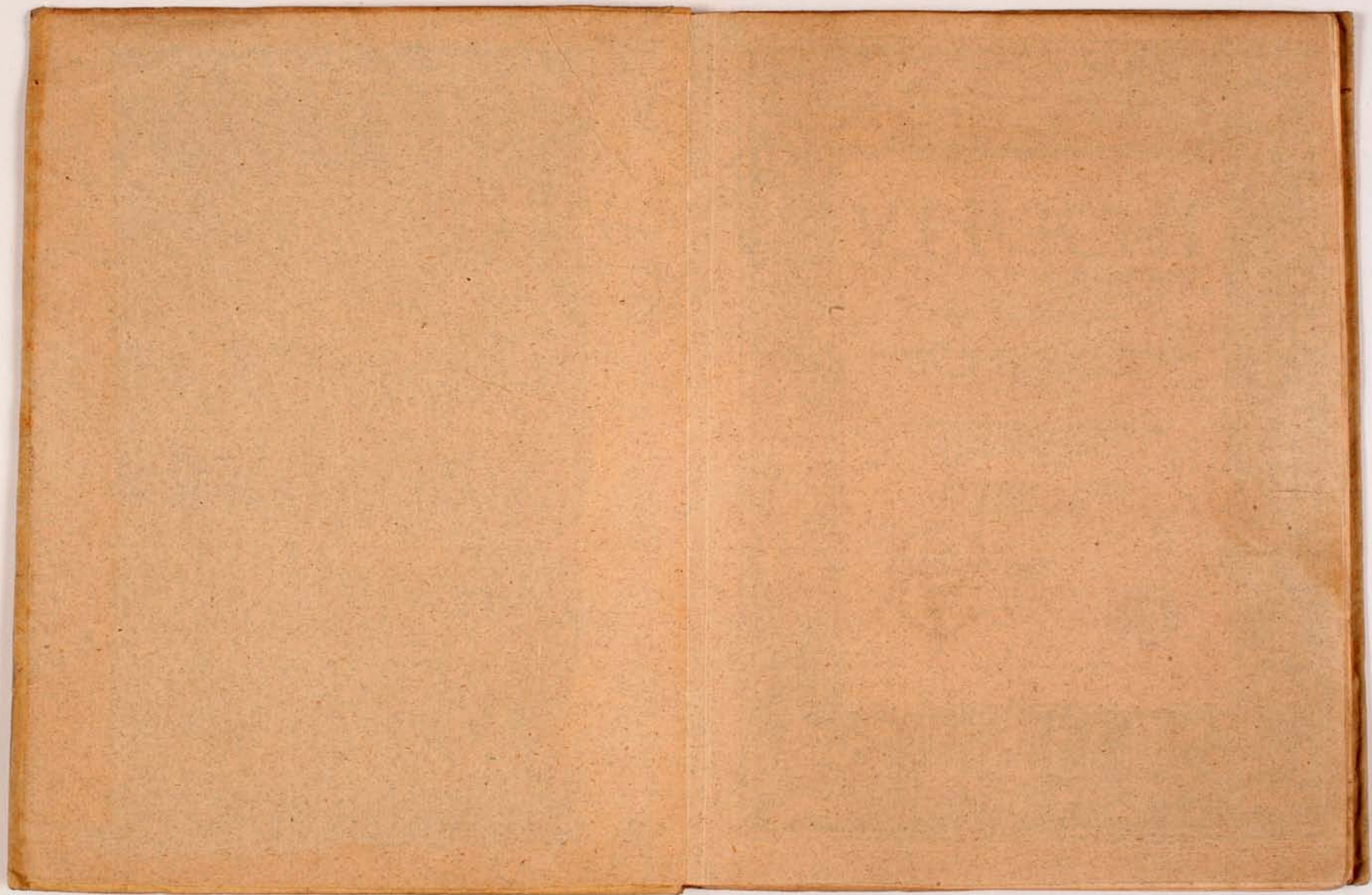

33.

1518

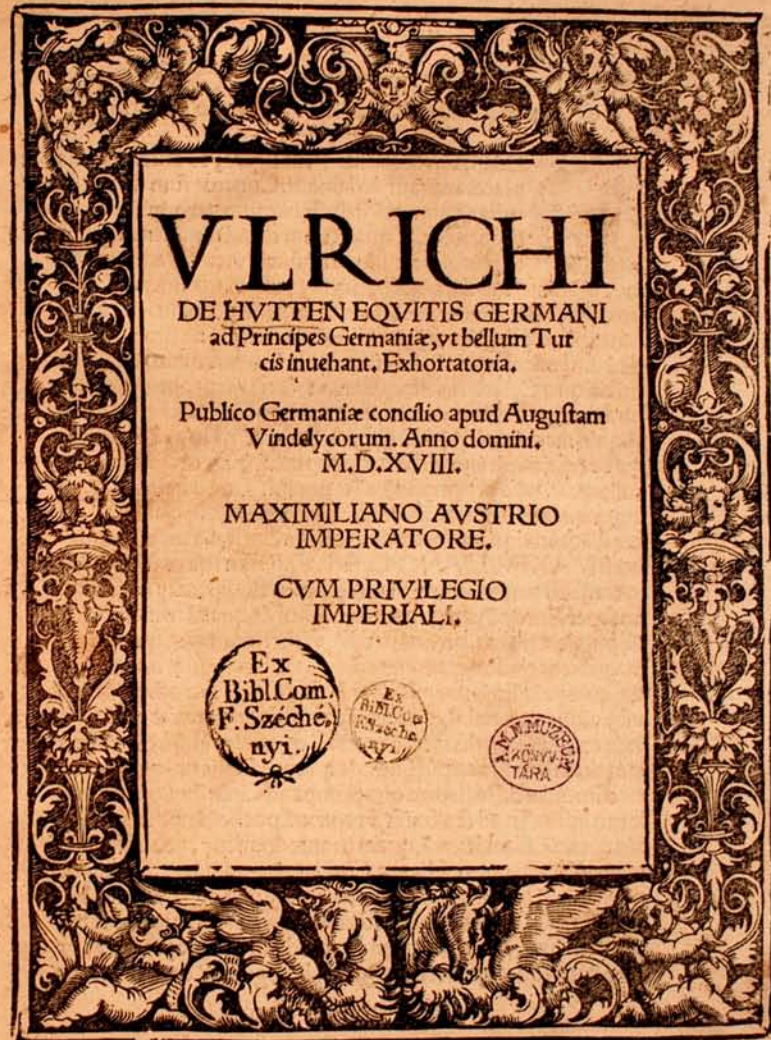

LIII, F.

7531.

quart. broch.

Közl. 33 / 2. kötet

HVLDERICVS DE HVTTEN EQ. GERMANVS
Chunrado Peutingero Patricio Augustano Salutem.

Dedamaui his diebus Peutingere, & causam si dijs placet arduam declamaui. Conatus sum tamen, cum quia argumentum delectabat, tum vero, quia ocium suppetebat. Id quaecumque est, ad te mittendum putaui primum, ut te aliqua nouitate utcumque adficerem, deinde ut animo tuo suspicionem, si qua ex illo diuturno meo silentio concepisses, eximerem. Videri enim poteram, oblitus tuum in me beneuolentiae segnius, quam pro dignitate amicitiae nostrae colere. Sed distinuit me quidam, nuntians epistolam ad me tuam, vna cum nescio quo Caesaris munere, diuagari, & ad me propediem peruenituram. Quam dum expecto, ut videam quo me euehas (scio enim aliquid machinari te) simul sperans fore, ut in illo principum Augustae (qui nimis iam differtur) conuentu, ipse coram multis colloquar, nihil properandum ad te putauit. Tu vero desine aliquid ingratitude suspicari. Non sic memoria excidit, quanta tu nuper diligentia, quantoque studio, redeuntem ex Italia me commendaueris MAXIMILIANO Caesari. Qui cum tua graui oratione in confessu amplissimo viroque, de meis studiis, deque illa erum nosa per Europam peregrinatione, simul de quadam mea feliciter illi pugnata pugna, persuasus esset, ut me honoraret, quos tu non magnificos titulos, quae non celebra nomina, quas immunitates, quae priuilegia protulisti: ut ingratus sum omnium, qui vltimum viuunt mortalium, nisi te valde amem, ac reuerenter colam. Proinde continuo oculis meis obuersat, qua me primum hospitalitate in tuam domum accepisti, deinde qua predicatione, quibus amiceis commendasti. Postremo qua pompa ad Caesarem adduxisti, ut ille tuo instinctu ad se admisit, ut coronam poeticam imposuit, illam aio coronam, illam lauream, quam tu ante domum tuam, accurate contextente & adornante filia tua Constantia, omnium quae istae sunt puellarum, & forma & moribus praestantissima, apparaueras. Hecrent ista mihi animo, ac diutissime haerebunt, tam quia per se magna satis sunt, quam quia auget ea, quod tibi ciuitate pariter ac ordine diuerso accepta refero. Quod ubi cogito, & quia ab ineun-

te aetate sic vitam institui, ut quam gratissimus esse studeam, erga eos praesertim, quorum aliqua in me benignitas, nedum beneficium, perspecta sit, nunquam desino magnifice tuam in me beneuolentiam, tuamque ista merita commemorare. Quod si molesta fuit haec tibi taciturnitas mea, da veniam, iugi posthac literarum missione resarcire paranti. Et iam queras forte, quemadmodum me tractet aulica vita. Nondum optime. Quamquam quid non ferendum est, apud vere principem ALBERTVM, Archiepiscopum: sic humanum: sic beneficium: ac liberaliter: deinde sic erga literas ac literatos omnes affectum. Alioqui valde ista nauseo, fastidium aulicorum, magnifica promissa, sesquipediales salutationes, insidiosa colloquia & inanes fumos. Praecipua tamen mihi consuetudo est, cum Stromero physico, quod se mira quaedam dedit (ut mihi videtur) inter utriusque mores similitudo. Simplex est, dexter, & apertus. Odit fucum, detestatur pompam, ac subinde mihi crebro inculcat quaedam adagia, ipse vicissim meos (quandoquidem agnouit talem) iocos communico. Nam statim ab initio ut in aula receptus sum, perspecta hominis probitate, complecti ceppi, ac me ille mutuo. Verum tu quid agis isthic: aut quando illud nobis, quod diu iam parturis, tandem paries: si intelligis dilatum iri conuentum, copiose scribe de multis rebus, praesertim ea, quae in erratica illa epistola inerat retexere. Si ignoras enim nondum accepi. Salutabis ex me Iacobum Spiegel secretarium mire de nobis meritum, vna cum Stabio Mathematico, ac illi me commendabis, omnium qui vltimum sunt Episcoporum doctiss. Petro Bonomo Tergestino, cuius mihi amicitiam promissisti. Gestio vos videre. Interim tu quoque recte vale. Maguntia, viij. Calen. Iunij. Anno post. M. ac. D. XVIII.

HVLDERICHI DE HVTTEN EQVIT. SAD PRIN
cipes Germanos vt bellum in Turcas concorditer susci-
pian exhortatoria.

Vis hoc sperare ausus erat principes germani, vt si-
mul ista caderent, summa necessitas, & optima oc-
casio gerendi aduersum Turcas belli: fortunā ap-
pellare licet, an nefas est, in subitos casus dei benigni-
tatem rejicere: certe enim respexit nos deus. Nam
quid aliud dicam: vno eodēq; tempore cōtigat vt & bello opus
esset germanis, & bellū inferre Turcis necesse esset. Gratulor fœ-
licitatū nostrę, nisi quis parū fœlices putat, quibus non tantū fa-
cile est, rē gerere longe pulcherrimā, sed & necessariū est. Adeo
ad ingentē vrgemur gloriā. Adeo oīa quę nos circūstant, ad e-
gregiā laudē cogunt. Pax nobis cum omnibus extra finitimis, ac
illis secū, intus summa annonę difficultas, q̄ anno superiori ma-
le prouenerūt fruges, male vīna. Igitur cū maxima sit cōmeatus
inopiā, & populosissima sit hoc tēpore Germania, qđ votis om-
nibus optandū erat, vt esset foris bellū, quo istam exponeremus
multitudinē, diuinitus accidit, diuinitus inq; vt bellandi contra
Turcas, & causa esset, & necessitas esset. Iterū igit̄ dico, quis spe-
rare hoc ausus erat? Sed ista quo optatius nobis eueniunt, eo ob-
stinacius conandū, ne & nostrę defuisse necessitati, & occasione
neglexisse pulcherrimā videamur. Multi egent, multi esuriunt,
in omnibus passim vrbibus, oppidis, ac vicis ociosi vagant̄ mil-
ites. Quę res quo vergat, ignorare non potestis, cum vix dum ex
actō mense videritis quid illa in agro Iuliacēsi sic cōiuncta octo
milīa sibi pposuerint. Nēpe vt collecta ad se reliqua egentū tur-
ba (quā iam vndiq; aduocabant) in locupletū domus impetū fa-
cerent, omnia rapinis, oīa cēdibus miscerent. Quod quia non
cessit, & quia deus opt. max. prospexit, ne (sper vos licet) cuiq;
huiusmodi posthac consilio opus sit, agite tandem fortissimi
principes, dei vtamur beneficio. In vobis sitū est. Vos monendi.
Vos excitandi. Paratos habetis milites etiā si creditis plures q̄ op-
est. Paratū habetis ducem hunc MAXIMILIANVM Cæsare
quī annos iam plures, vnū hoc meditatur, vnum hoc molit̄ atq;

agit, vt furentes Turcarū impetūs sistat, vt nouo ac ingenti faci-
nore Germanicū nomen honestet. Agite audete, semper optima
quęq; in fuga est occasio. Quę quia nunc proxime vobis adest
& quia nisi iam iam vtamini, frustra posthac requiretis, quęso in-
uadite, occupate, arripite, tenete. Male differt, quod ab occasioe
differtur. Minus periculosa oīs celeritas est, contra nunq; non
in mora periculū. Proinde si vnq; prius, nunc maxime propera-
dum vobis. Inconsultū est, perniciosū est, in tali tantaq; opor-
tunitate cunctari. Ab vnīs vobis vniuersa Christianorū salus de-
pendet. Vos oēs intuent̄. Vestrū omnes auxiliū orant. In vobis
spem locant. A quibus destituti si fuerint, tum de se actū putant
Demum, in vestris situm est animis, cedant Turcę, an reliquię
Christiani nominis pereant. Videtis quanta cum gloria quanta
vobis vtilitas coniuncta sit. Dum vestra defenditis, aliena serua-
tis. Dum propriā causam agitis, interm de alijs bene meramini.
Certe enim suam vobis salutē cōmuniter acceptā omnes referēt
Vos strennuos, vos fortes, vos pios, vos orbis Christiani libera-
tores predicabūt. Quā gloria quid potest esse magnificentius?
quid splēdidius? atq; adeo quę honestior laus: quę nobilior fa-
ma: quod decus solidius. Ad quę bona capeßenda, cum adhor-
tari vos instituerim, & huiusmodi futura necessario sit hec ad-
hortatio, vt non nihil in se amaritudinis contineat, quęso ne mihi
suecensete principes. Tum si nullā meā priuatā causam ago, nul-
lius hominis fauorē capto, si oīa in hac oratiōe erunt necessaria
nihil ociosum aut petulans, deniq; si ipsi agnosceatis inibi meū er-
ga hanc patriā studiū, meā propensam in Remp. Germanā vo-
luntatē, fas mihi sit in maximo quod nos circumstat periculo, in
summo orbis Christiani discrimine, aliquid libere apud vos lo-
qui, aliquid pro re ac causa dicere. Nam si tale quippiā esset hoc
quod ago, vt vnus mihi animus cōmouendus dictione, vnus
excitanda desidia proponeretur, nihil magnopere sollicitus esse
vellem, quandoquidē intra certos limites versarer, nec verendū
viderē, ne infinitū esset periculū. Tūc quippe vnus aliquis, sicut
bi offenderē, mihi irascetur, & quantq; forte summus, homo
tamen irascetur. Nunc multorū illa est indignatio. Quorsum
hęc? Quia desperavi ita posse a me dici, vt nō aliqd vobis vlcus

tangam. Ex quorū interim magnitudine erit, qualescūq; hoc eue-
nerit, boni consulere. Et quę vestra est prudentia, cōmuni hoc po-
tius dolori condonare, q̄ meę adscribere temeritati. Qua conce-
pta spē, confidentius iam ago. Sed quid hoc bello quęri possit,
quancūq; esset id magnū incitamentū, vt ad spē lucri vocarē, nolim
in huc potissimū respicere vos. Tria certe quę tuēda oīno sunt
nisi & geritis bellū, & mox geritis, amittant. De fortune vobis
vestris, de dignitate, de ipsa deniq; salute certandū est. Quorū pri-
mum illud sinegligētis, Calamitatē, Secūdu, turpitudinē, Ter-
tium, exitium adferet. Ergo erit hoc bellū vtile, quia sic rebus ve-
stris consulētis. Idem erit honestū, quia pro dignitate tuenda vi-
tam exponētis. Eritq; necessariū, quod nisi geratis, vos esse non
poteritis. Sed quia hęc omnia in vnum hoc tendūt, vt necesse sit
hoc tempore arma contra Turcas sumere, sic fere orationē in-
struo, vt primo ostendā, q̄ necessariū sit hoc bellū. Deinde, quo
consilio id facile geri existimem. Et vt de periculū magnitudine,
quod in illam vos necessitatē adigit prius dicam, potest vllū esse
maius periculū, q̄ cū is, qui tria maxima tribus orbis partib⁹ im-
peria possidet, quod nobis terra mariq; inferat, bellū molitur.
Vera est enim principes fama, quę de Turcarū apparatu nūn-
ciatur. Vera inq; ipsę res, vt allatum ad nos, ita gētat. Tum de
bello quod contra nos instruitur, nihil ementitum, nihil fictum.
Illa efferata barbaries, Illa principes dijs hominib⁹q; inimica
gens, Selino Othomanno (quem nos quiescere putabamus) im-
peratore, quod multis retro annis summa ope, maximo conatu
adnixa est, nec posse credebatur, profudit se Africā subegit Aę-
gyptum, deuicit Syriam ac Iudęā, vniuersum Sulthanū regnum
imperio suo adiecit. Ipsum cum acie primum vicisset, deinde eti-
am in potestatem accepisset, supplicio affecit. Res magna, res
horrenda. Res publica consternatione audienda, & quodam a-
deo luctu deploranda. Non quod hostis noster tot populos, &
ipso Christiano nomini inenosos subiugauit, aut quod imma-
nis Selinus imperij sui terminos in Africam vsq; protulit, vel
quod ille sic erga nos affectus, opulentissimarum nationum do-
minio potit⁹ est, & balsama metit, sed quod (o lachryme, o plan-
ctus) sepulchrum gens impia possidet eius, quā nos cōspicos pos-

sidere facit. Qua victoria tumens ac elatus hostis, simul pręda
quę omnium fidem excedit locupletatus, posteaquam imposi-
tis pręsidijs terga cōmuniuit, magna spē, magno animo, ingens
tibus actis delectibus, numerosissimis conscriptis copijs, bellū
in nos quale nunquam prius, parat. Et vbi parat? non in Asia
iam, aut in sua illic barbaria, nam quod facto ibi opus erat, mul-
to ante, quam ad nos fama perueniret, curauit. Sed cum vniuersa
nobilitate ac Imperij proceribus, Constantinopolim ad nos
transmisit, vbi arma, equi, viri, currus, ac machinę instruuntur.
Atq; hęc ad bellum terra gerendum. Nam validissima, ac supra
quam necesse est munita classis, quę paulo post Italiam inua-
dat, Ionium mare perambulat, ac ad ipsam vsq; Siciliam & Apu-
liam aude expaciari. Altera apud Thraces conficitur, quę Grę-
cię littora tueatur, & his quę mari possidet hostis, pręsidio ma-
neat. Hominum in armis esse feruntur ad ducenta milia, non
contemnendi per Christum milites, non penitus derelicta virtu-
te viri. Quos si nulla sua natura, nulla inter bellicosos homines
assuetudo, ad fortiter aliquid agendum instigaret, vel illa tam
speciosa, illa tam omnium seculorum memoria digna victoria
excitaret. Illa ingens bello Sulthanico parta gloria, ad aliquid vl-
terius egregie conandum inflammaret. Et iam incursiones sunt
in Illyricum, Hostis in prospectum vsq; Hungarorum accessit.
Ita iam non parat bellum, sed manifeste gerit. Tantum abest vt
Turcas, quos paulo ante ignorabamus vbi nam essent, ac to-
tam belli molem in Germaniam accipiamus. Creditis enim in
hac fortuna quieturum, in hoc foelicitatis suę cursu cessatur-
um, qui nullis vnquam tranquillis rebus quiescere didicit: intra
nullam vnquam fortunam se continuit? Cui omnis odiosa re-
missio est? Cuius ea est natura, vt in omnes occasiones intentus,
tumultum quieti pręferat, pace bellum potius ducat? Et ne pe-
nitens ignoretis Turcas, ab antiquo genti consuetudo est, latro-
cinijs ac rapina vitam tolerare. Quorum occasio si deesset, in
feras grassabatur, venationi operam dans. Nam potio-
rem semper hominum capturam duxit. Domi in omnem li-
bidinum ac turpitudinum foeditatem profusa, ad extremum
ferox, efferata, crudelis, libidinosa, infida, ac truculenta.

Necq; fidem seruans, necq; foedera sancta habens, suae superstitionis ad extremū vsq; spiritū tenax, verē alioqui religioni hostis, sacra & prophana, fas & nephas perinde ducens. Atq; hos mores quantum nulla alia gens suos, & diu & immutatos retinuit. Septingentesimus ac septuagesimus a Christo nato annus agebatur, cum primū e Scythia pertransiis Caspijs portis, frustra obnixis Auaribus, in Asia minori malū hoc confedit. Vbi parum profectum putantes, si melioris coeli regionē nacli, regnū sibi cōmunirent, finitima primū latrocinijs infestauerunt. Deinde vt se occasio dedit, aut libido suasisit, bellū gesserunt. Quibus artibus, non ita multos intra annos, opulentissima Asiæ regna suæ ditionis fecerunt. Quippe Pontū, Cappadociā, Galatiā, Bithyniā, Pamphiliā, Pysidiā, vtrāq; Phrygiā, Ciliciā, Cares, Lydiā, & quæ circa sunt, ad oras vsq; Ionij maris, subegerunt. Interim cū Saracenis conflictati, eorū etiā religionē imbiberunt. Ac nobilis illius Christianorū in Saracenos expeditionis procella icli, aliquādiu Hierosolymitanorū regū metu, intra sua se cōtinuerunt, donec Othomanno principe, quasi quā tot annos dissimulassent, solito maior erupit ferocia. Nihil non strenue in hunc vsq; diem, ex ea familia principib; Turcarū arma exercentibus actū. Victi tunc Thraces, omnibus in seruitutē ciuitatibus præter Constantinopolim, & Peram deiectis. Inde Macedoniā cum vniuersam subiugassent, Græciæ inuadēde consilium cœperunt. Cuius non magno admodū negocio subactis, Thessalia, Phocide, Boetia, ac vt plurimū Attica, Mysiam inferiorē vastarunt, Illyricū ac tribales incursionibus vexarunt, ingens Rhodijs periculū intulerunt. Quibus successibus elati, magnā orientalis imperij potiū dispe Constantinopolim obsederunt, atq; inde rursus Scytharū Tamerlane p̄cipe, armis pulsi, capto, ac postq; multo ludibrio diuexatus esset, etiam occiso eorum imperatore Paizete, iterum sub Mahumete tributa Mysijs imperarunt. Inde Amuratis ductu Thessalonica debellarunt ac diripuerunt. Epyrū atq; Etholiam superarunt, Illyricū affligerunt. Et cum Pannonias quoq; tentassent, pugna profligati, decennales cum maioribus nostris inducias admiserunt. Quas cum scelerato Eugenij pontificis horratu nostri violassent, ingens sibi malum, reor Christo perfidiā

suorū

puniente, conciliarunt, luctuosū apud Varnā p̄celio, cesis (vt ferunt) Christiani sanguinis centū milibus, interq; eos Vladislao Polonorū rege. Atq; hæc obiter, pauca multis, quæ Turcæ gesserūt, ad tempora vsq; Mahumetis, eius qui a magnitudine rerū a se gestarū, Magni cognomentū meruit, deprompsi. Nam Magnus omnī superiorū gloriā, bellica virtute longe superauit. Hic ille est qui breui tempore maxima confecit bella. Qui cū Asiæ imperiū confirmasset, Constantinopolim summa nostra infamia, summo dedecore, alterū Christiani orbis oculū, nobis ademuit. Peram in deditionē accepit, Totā prostrauit Græciā, Vniuersum orientis imperiū cōcussit eiusq; & titulū & sedē occupauit. Hic ille est, qui ad deditionē coacta Mysia inferiori, superiorem quoq; capto ac interempto eius principe obtinuit. Hungaros multis ac magnis affecit cladibus. Totū Illyricū bello contriuit. Et ne quis Germaniā ab hoc intactā putet, ex pro uincijs nostris depopulatus est Carniolā, E Croacia prædā abegit, Carinthiæ ac Styriæ vastitatē intulit. Nec segnius Italiā aggressus, in Apuliā classe transiit, vnde magno captiuorū numero, simul iumentis ac pecoribus abactis, in foro Iulij Venetis occurrat. Post Rhodū circūsidens, obstinatissime per totos tres menses oppugnauit. Idem Peloponēso tributa imposuit. Mytilenē expugnauit, ac Euboeam adortus Chalcidē cœpit. Hic ille est, qui Trapezuntū cum debellasset, Imperio suo Pontū adiecit. Interim in oriente Sulthani copias cecidit, Arabes cōpressit. Cum Persis, Medis ac Assyrijs, strenue cōfligit. Per oīa fortis ac prope inuictus, & oīno talis, qualē Selinus autū velit. Qui cum iuuenis res iam tantas gesserit, vt terrore nominis sui totū orientem perculsum habeat. Italiā quasi obsidione cinxisset, ita metu premat, Hungaris terrore incusserit, omnibus vastitatē ac excidium minari audeat, quid acturū putatis, vbi simul cū annis animi quoq; robur, consiliū ac rerū gerendarū prudentia creuerit? Aut quid de eo expectare licet, qui cū adhuc incognitū eius apud has nationes nomen esset, eorū cōpos factus est, quæ vix vlli maiores sui sperare ausi sunt? Atq; hæc talis, tam ferox, tam immanis, tam impetuosa belua, concitata furore, inflammata rabie, expeditionē in nos ducit, ac ita ducit, vt apparatis ad bellū oibus,

B

prope ad sit. Quot diebus enim si terra velit, e Mysia ad nostras in Illyrico prouincias accedet. Aut si mari, e Græcia Brundisium. Proinde o principes cum in propinquo habeamus hostem, validissimis instructum copiis, & cui oia bello necessaria ad superfluitatem usque suppetunt, qui milites ducit, non Asiatica eneruatos molititie, sed iugum (mihi credite) induratos militia, non per immodicum voluptatis usum languentes corporibus, sed assidue bellando confirmatos animis, non domesticæ luxuriæ desiderio respicientes ad patriam, sed gloriæ cupiditate, nostram accelerantes victoriam, qui splendidissimorum consocii sibi facinororum, deinde ditissimarum nationum auctus spolijs, esurientissimus gloriæ iuuenis, animos sustulit, & successu prioris fortunæ inflatus, omnia amplissima sibi proponit, hunc talē inquam hostem cum in propinquo habeamus, ita ut nullo iam mari, nec ita longo terrarum interuallo discreti a nobis bellum sit, non ad resistendum vos accingetis. Non implorantes auxilium vestrum christianos omnes audietis. Non in summo rerum discrimine vos excitabit. Denique non defendendæ saltem Germaniæ consilium capitis. Quam vos ista dedecet quies, ne dicam desidia. Et dico desidia. Quid enim vel domi agimus interim strennuum. Atque igitur sic puto, magis ista dedecet vos desidia quam Hercule muliebri vestimentum. Id est quam bellatorem virum, colus & lana. Quocirca quia prope periculum est, & ingentis adipiscendæ gloriæ in promptu occasio, exurgite, exurgite. Nunquam rectius moniti estis ut Germanos vos esse meminisse velitis. Jam nulla de nobis bona apud externos opinio est, vestra culpa. Desidetis enim ac inglorij per oculum torpetis, nec nostris utimini viribus. Nam quid aliquis admirat, nulla de nobis præclarā peregre famam diuagari. Ferrum quoque & æs nisi exerceas, splendorem perdunt, ac rubiginem induunt. At gerite bellum, & nos exerceat, statim vetus reuigebit gloria statim Germana recalescet virtus, non minus quam sulco attritus vomer splendet. Et hoc vnum est consilium, quo possitis sinistram de vobis opinionem abolere, ac veteris ignauitæ dedecus, nouæ virtutis gloria compensare. Fertis enim illam adhuc Germaniæ labem iniuri, illam imprimi ignominiam, ut non ausa resistere Turcis credatur. Vultis illud ma-

iorum vestrorum, virtute partum imperium deserere. Immo vero maultis o principes seruire Turcis, quam mundo imperare. Vultis vltro iugum, cum depellere facile possitis, vobis accersere. Quam sunt omnia turpitudinis, omnia dedecorum plena. Et quam nisi respiciamus nihil est in Germania Germanum, Nostrum maiorem, ut ab antiquissimo repetam, omnium virtutum opinione commendatos orbi terrarum olim Romanos, non sustinuerunt. Et externum hic imperium adeo prohibere conati sunt ut vltima omnia experiri vellent prius, quam Romanum haberent dominum. Idque effecerunt. Vos Turcas a spurcissima omnis barbariei colluuiione proflatam gentem, & quæ ad vos non ut imperet, sed ut occidat, venit, insensos religioni, ac nomini Christiano plusquam credi possit, inimicos, feretis reges. Quæso vos agnosce, & quam in tanto periculo, tot se vltro offerentibus occasionibus, non deceat Germanos occidere, cogitate. Quam ut nullum tantum sit periculum, nec vos urgeat quicquam, tamen quam sit proprium hoc Germanis, semper aliquid pulchre conari, semper ad aliquam respicere laudem, aliquid velle decus parare, in mentem reuocate. Tum imperij huius quam esse vobis curam conueniat. Potest enim ita vestrum aliquis odisse gloriam, ut augeatur an minuatur imperium, iuxta aestimet. Plane Germani estis, atque ut huius temporis non sit, vim ac iniuriam hostium a vobis arcere, perpetuo tamen gloriæ studium colere debetis. At necessitas etiam gerendæ rei incumbit. Summa imperij agitur. Consternata metu Italia est. Per Hungariam pauidus ingens. Nobis vastitas, nobis exitium imminet. Vultis his in casibus quicquam agere potius, quam celerrime exercitus conscribere. Arma, viros, ac equos, denique quorum usus est ad bellum, quaerere. Et prius omnia parata habere, quam ille vos repentinus turbo impetat. Illa in vos omni cogitatione velocior procella ruat. ac videte ne quos alij auxilium ferre piguit, huius nimis tarde imperij huius reliquias conseruandi, ac tuendæ Germaniæ consilium ineatis. Nam quæ sunt usquam munitiones, per quas ille sic paratus, sic accinctus hostis, si hodie velit non irrumpat. Aut quæ parata præsidia, quibus si irruperit expellatur.

Et facessant hic mihi quidam ex infimis vestris consultoribus, quosdam sylvas, quosdā cōmemorare montes, quasdā paludes ignauos: sunt ista, non fortitū, fugā meditantū, non pugnā. Latronum, non bellatorū. Quibus ego, quandoquidē oīno sunt, quibus ista insedit turpitudine, meliorē a dijs immortalibus mentem, aut si huius capaces non sunt, aliquā precor subitā mortē ne supersit, cuius ignauo consilio res nobis pulcherrima inuertatur, ac ista huic nationi succrescat infamia, vt aliud maluisse dicamur q̄ bellū, & repente bellū, ac aperte bellū. Proinde desinant quidā, si sic cadat, fugā sibi prospicere. Desinant ista cogitare latibula. Eadē mala, & qui pugnabunt, & qui fugient, proposita sibi meminerint, non eadē bona. Quantū non eadē etiam mala. Nam vt illos sua semper gloria excipiet, etiam salus, si nos respexerit deus, Ita hos ignominia, dedecus et infamia prosequetur, viuos ac mortuos, & quicūq; euentus fuerit, duriora omnia, turpiora ac fœda magis. Certe magnā miserie partē auferet illa virtutis recordatio. Neq; deerit forti cuiq;, si ceciderit, quose consoletur. Nam & restitisse, & pugnasse, & pro patria pugnasse, & non succubuisse, nec vllam tulisse indignitatē, etiā aliū quid forte dignū memoria, dignū laude cōmisisse, ac quantū in se fuerit superasse gaudebit, vt quod accuset, præter fortunā nihil habeat. Semper enim strennue pugnanti, vt incertus proponitur exitus, ita quicquid acciderit, certa virtutis existimatio, ac propria quedam & peculiaris gloria. Cum interea desertor ille, nullius sibi boni consilij, nullius clari facinoris conscius, simile quiddā patietur his, qui quod ipsi vltro abiecerunt, magno alijs vsui esse vident. Tum illud credo Turcis, quales q̄les sunt, cōmune nobiscū esse, vt sicut propensiorē in strennuos misericordiam, ita districtius in timidos odium alant. Quorsum hæc: vt preposteris illos consultores a vobis ablegatis nedū, non audiat ac sequamini. Nihil Germanitatis istiusmodi suasionēs sapiunt, Idcirco cum suis authoribus extremū contemnendū. Quid enim fertis eos qui dedecus proponunt, & ad infamiā ducunt? Quin arma sumitis & populū Christianū metui ac periculo liberum redditis. Jam huic succurrere morbo, hoc extinguere incensum licet. Sinite vltius grassari, frustra medicinā adhibueritis

frustra valenti malo vos opposueritis. Summū in mora periculum, manifesta in cunctatione perniciēs. Atq; ista, si quid infelicitate, quantūq; leuora ominor, tamen si qd infelicitate cadat, quāto nobis, q̄ alijs durior condicio est? Siquidē a Gallis aurū sperat Turca, sperat a Dalmatis, Hungaris, & Illyrico, a Germanis non sperat. Idem magnas Italię opes ac solī ferilitatē inhiat, horridum Germanię cœlum refugit. Vbiuis potior illi q̄ hic luerā di spes. Atq; igit durius habebit eos victor ille, qui se minoris rediment. Sane præde vbertas victoris iram lenit, qui tanto minus occidet, quanto spolioꝝ amplius consequi licebit. Satiabūt hæc hostilē auaritiā, & quorū pecuniā abstulerit, facile vitam sinet. Nostri quid aliud petit, q̄ vitā, q̄ sanguinē? Adde hoc, quod non illi minus q̄ terrarū orbī persuasum est, bellicosissimā esse hanc nationē, gentē indomitā, inuincibilē. Nolit igitur superesse quos timeat. Nolit viuere, a quibus sibi metus sit. Nolit perniciē imperij sui incolumē esse. Voleat hunc erutū periculoꝝ suorum fontem. Voleat hanc extirpatā calamitatē suarū radicē. Et vbi semel (quod deus auertat) occidere in nobis ceperit, non cessabit, donec vsq; suppetet cedi materia. Non patiet remanere malorū suorū semen. Auferet omne timoris sui fomentū. Extinctū volet a quo, si maneat, metū sibi futurū sentit. Quāobrem, vt prius monui, non sic putate illū venire ad nos vt imperet, venit, venit o principes vt occidat, vt iugulet, vt interficiat, vt excarnificet, vt ex nostro interitu voluptatem capiat, quandoquidē ex victoria fructū non sperat. Venit, vt nos pessundet, nostras vxores ludibrio habeat, nostros liberos stranguet. Venit prohi Christe, vt totū penitus Germanicū genus extinguat ac deleat. Ille principes ille, qui non pueris, non senibus, non mulieribus, qui parit. Natumante ora patris, patrē qui obtruncat ad aras. Qui sepiū palis infantū corpora suffigit. Qui e pregnantū matrū vteris, nondū natos excludit foetus. Quin omnes omnis sexus ac etatis, nouissimō crudelitatis exemplo grassatur. An vobis excidit qualis illa fuerit Constantinopolitana clades? misera captiuitas? luctuosum exitiū? Et non adhuc recordamini multarū in Europa ciuitatum, quas partim nostra, partim adhuc patrū nostrorū memoria debellauit hostis? Ne vero ex illa Sulthanici belli fama aliqd

putate fictum. Nimis vera sunt oia. Quaedam etiam veriora quam in nostra cadit fide. Nimirum, qui quod dubitari non potest quam sit pudendum, Turcas tamdiu tot nos cladibus afficientes, non nouimus, nedum quae gerant magnificimus. Quibus dum hic oiciamur omnia foris incognita sunt. Qui dum omnem domi aetate agimus, ubique Germanos esse arbitramur. Quorum ciuilitati ac mansuetudini, illa penitus ignorat barbara feritas. At ille sic natus est, sic altus ac educatus, sic assuevit, ut occidat, ut torqueat, ut supplicio afficiat, Semper humanum sitiens sanguinem, semper ceddis ac tortu regem famelicus. Qui ut manifestius habeatis qualis sit, & quam non possint per naturam, si velint, misereri Turcae, domi inuicem ordinuntur ceddem, frater fratrem, ac fratris aut sororis prolem interimit, filij patres, rursumque patres filios obtruncant. Breuiter, patrium illis est, ne quos sui sanguinis superstitis habeat. Instituit est enim Turcarum, ut cui regnare contigit, omnem in uniuersum debeat propinquitatem. Ut rectissime senserit, qui dixit, foelicus apud Turcas seruit quam regem nasci. Igitur, cui parceret, qui suo non parceret sanguini: aut quem seruatum ex hostibus vellet, qui suae domi, ex suo genere ferre nomen potest. Denique vili suspicio est, miti fore eum victorem, cui cum ingenuus est acerrimum aduersus Christianos odium, tum vel maxime studet eos perdere, a quibus perniciem ipse sibi prospicit. Adeo omnia nobis a Turcis infensa & atrocia imminent. Neque ego sine nisi me non auditis, vllam putare vos humanitatis aut dexteritatis in hoc portento micam residere. Ita ut si vincat (vincat autem dubio procul, sic expeditus, sic paratus, & exercitus, nisi vos celerrime in medium consulitis) actum de nobis, actum de imperio, actum principes de religione putet. Quare vos pertulim integra adhuc re quid fieri oporteat discernere. Altera periculi pars intra Germaniam nobis obuersatur, magnam & ipsum malum. Quod cum manifestius sit, quam ut oratione explicari velit, paucis tactum mittam, si vos prius monuero, ut illam tertio ab hinc anno apud Vuyrtenbergenses ortam coniurationem, in memoriam reuocetis. Quae cum ex eadem causa, qua nunc quorundam animi incitantur prouenerit, ac vnus non ita magni territorij fuerit, & tamen ingentem omnibus metum pepererit, quid futurum putatis, si (quod deus prohibeat) egentes isti, quae permagna vndique turba est, rerum per-

nuriam conuercentes, non esse bellum clamantes, vestra principes desideria accusantes, rerum gubernacula contumeliose criminantes, inconsulta plebs, furiosa multitudo, insanum vulgus, si tales inquam, ista ex causa, sic incitati, ad aliquam coniunctionem, illud, quod diu iam agitant, consilium perduxerint, quam cladem, quas strages, quam vastitatem presumere licet. Profecto non cum solis Turcis bellum nobis est. Quamquam si vos vultis, cum solis. Nam quod nos hic videret periculum, si hostibus obuertamus, omnem semel metum, omnem delicti criminis suspensionem e medio sustulerimus. Quae cum ita sint, ac vos abunde intellexisse putem, quam sit necessarium hoc bellum, quam coactum. Deinde quales gerendi occasiones. Nunc in id intendite quod secundo loco proposui, quo consilio rem pulcherrimam agere liceat. Quod sit remouendum obstaculum. Quam e medio tollere oporteat difficultatem. Denique ad hanc expeditionem quid requiratur. Et quomodo quidem possit hoc bellum facile geri, duribus praesertim in rebus versatur, Communi concordia, & vt unanimiter imperatori pareat Germania. Nam quod tertio loco querat aliquis, vnde commeatus suppetat, minus sollicite ago, certius si haec duo, quandoquidem ea maxime a vobis desiderant, praestiteritis, non defuturum in alijs consilium. Quo sic habente, Considerate oro ac perpendite, quam nullo negotio, quantis bonis fundamenta iacere liceat. Qualia sunt enim illa quae vos dissidere faciunt. Nonne qui vestrum maxime iniuria se affectos volunt, aliquid de finibus sibi suis detractum querunt. Atque hac fere causa potior ac maior nulla est. Reliquae viles, contemnendae, & quae nihil momenti habeant, quod in magni viri animi cadere dignum sit. Nimirum inutili ambitione vos ab amicitia, ac mutua charitate abstrahente. Nam ut ista preclara dicatis, ac ferro & igni persequenda putetis, quam aliquis pretextit ius sibi fuisse detractum, in suam ditionem concessum. Quod alius arguit temere se rebus immiscuisse alienis, alius turbatas sibi possessiones clamet, pulsatum villicum, ac hominum vim illatam quam nisi vltimi ipse vltro cupiat, ille ne quaerat quidem, ut inquam huiusmodi preclara sint, & ob ea vindicanda ceterum terrae vos miscere conueniat, haec quomodo ferentur diutius, ob preceptum inanem titulum, ob superiorem petitem in confesso locum, ob aliquod arrogantius prolatum verbum, ob eam

quæ ex stematū iactatione oritur offensione, oīa ferociter agit
oīa hostiliter: oīa crudeliter: Audite me igit non inutiliter mo-
nentē, nec penitus ignarū, de vobis Germaniæ vulgus quid sentie-
at, quandoquidē audio quid loquat. Sic passim aiūt. Ferre pos-
sumus vt nobis imperant isti, vt nos cōminuant, vt destruant, fer-
re non poterimus. Aliquādo quosdā petemus fontes, vnde ista
emanant exitia, Aliquando contra morbida capita, vnde isti de-
scendunt pestilentes morbi, vi ac violentia insurgemus. Quando
quidē pereundū est, mali solatiū erit, vna cum his qui perditiois
causa fuerunt, perire. Hæc illi quidē loquunt, ac vereor ne qui
sint, qui iam facere quoq; si possint, velint, qui in vos durius cō-
sulant, qui ad vltima adspirēt. Quāobrē tempus est principes, in-
ternas cōponere lites, ac penitus extinguere, & cōtra Turcas hac
animaduersa occasione, alacriter nos inuadētes aliquid aggredi.
Tempus est inquā, cōcorditer mutuos ope tueri, ac imminen-
tem nobis perniciē propulsare, ne ad extremā acti necessitatem,
nō iam quo eamus, sed quō maneamus querere oporteat. Id est
non consulere quē aliquē bello impetamus, sed quēadmodū mi-
sere afflicti, ac ad vltima coacti, salutē inueniamus. In summa,
tempus est aduersus eum, qui postq; maximā imperij partē no-
bis a demit, nunc vitā petit, ac vniuersę Germaniæ excidiū molis-
tur, experiri, facile hoc fiet, si voletis. Ac nisi hæc sint impedimen-
ta, nostro etiā cōmodo, nostra laude, ac gloria fiet. Cum possitis
igit minimo negotio maxime vobis, maxime omnibus prodesse
quæso in cōmunē redite pacē, ac istam tot bona secū afferentē
concordiā amplectimini. Quæ vt cognoscatis, q̄ vos deceat, cre-
do mecū sentitis, nusq; magis cōuenire tranquillitatē esse, ac mu-
tuam vigere dilectionē, q̄ inter affines & cognatos primū, dein-
de ciues etiā & populares. At tota Germania, vt neq; ciuitatē in-
tueamini, neq; popularitatis respectu ab illis pestilentibus discor-
dijs abducamini, q̄ lata est, q̄ ampla, ac populosa, vna quēdam
semper affinitas fuit, vna cognatio. Sic cōpertū est enim indige-
tes esse Germanos, nec vllā aliquando exterarū nationū, mutan-
di domicilij causa, huc immigrasse. Et sunt qui ab hoc Germa-
niæ nomē a latinis inditū putēt, vt Germani quasi fratres dicant.
Quicquid est, vnanimi inter historicos sensu conuenit, semper
hanc

hanc nationē sibi constituisse, ac ab se pependisse, ex seq; propa-
gatam, neq; vnq; exterarū gentiū permixtione infectā. Quę pu-
ritas, quæ germanitas, apud nullos, qui quidē cogniti sunt, po-
pulos, ita cōseruata est vt nō aliquādo res simul ac homines mu-
tarent. Cui rei documento esse possunt, finitimi maxime nostri.
In Pannonias transferunt Hunni, & Scythę. In Sarmatiā Getę
& Daci. Ex nostris vero, vt nunc, hominū olim multitudine, ter-
rę fecunditatē superante, migrauerūt aliqui in Gallias, & mul-
ti ac sepe migrauerunt, alij obtinuerunt Hispaniarū partē. Lan-
gobardi nostrū & ipsi genus, non pessimā Italię portionē, pul-
sis qui incolebant, habitandā acceperunt. Saxones & Scoti Bris-
tanniā. Vndelyci, Sueui, & Norici, quicquid iuxta Athesim ad
Tridentū vsq; est. Tum maiorē Illyrici partē, & quæ in illis Al-
pibus incoli poterant. Præterea in Italiā transferunt Gręci &
Galli, rursumq; in Gręciā Galli. In septentrionē vero, quantū ter-
rarum in ipsam vsq; Scythiā nobis accreuit, ac a nostris incolis
hominibus: Tam varie in propinquo mutantibus se rebus, vna
hæc natio, q̄lis ab initio fuit, ita mansit, vt hodie vltimus quisq;
ad primū aliquē referre possit suā, si velit, originē. Nunq; enim
apud nos conlederunt exteri. Nunq; alicuius nationis huc se mi-
nuit superfluitas. Verū vt obtinuimus, nequis nobis extern^o im-
peraret, ita factum ne qua aliunde iactata gens, hic sedes figeret,
hic domiciliū locaret. Adeo, vt perraro etiā externa sibi cōnubia
maiores vestri principes, quo ne illa vitaret Germanitas, admise-
rint. Quæ cum proposita vobis habeatis, operā non dabit, vt
qui hanc rerū primordio coniunctionē in hoc vsq; tempus de-
duxistis, semper ciues, semper populares, imo semper cognati,
semper fratres, domesticę concordie presidio, non solū ab exte-
ris tuti, sed orbī etiā terrarū formidabiles, sitis. Aut siquid ante
hæc erratū est, quod mutari non potest, cōpensari potest, ac refar-
ciri, nunc in magna rerū necessitate, non omnibus depositis pas-
sim simultatibus, offensis, ac inimicijs, vnanimi consensu Tur-
cis (qui si hæc desit, quā ex vestra dissensione operiunt, e casio,
frustra in nos impetū fecerint) obstitetis: Sed vt nulli sint Turcę
vt nullus aliunde metus, tamen ipsi Germaniæ opus est concor-
dia principū. Quā nisi statim obtinuerit, suis ipsa peritura virib⁹

est. Atq; hoc quis non sentit, qui modo videt, vestri quotidie ali quos triuolis ex causis, mutuas incursiones facere: pecora abigere villas ac vicos exurere: agros populari: segetes obtinere: finitima quęq; vasta reddere: Iam etiā vrbes obsidere ac expugnare & quasi Turcarū regiā ceperint, sic intra Germaniæ nonnunq; oppida igni ac ferro grassari: Nec a me tamē dici ista, quasi oēs vos traham in hanc culpā putetis, aut de oībus sit hęc fama. Id quod semel prefatū esse satis volo. Omnino sunt qui hęc faciāt aliqui. Et qui (sed venia dicto sit) discordijs ac seditiōibus, mirō studio & apposita diligentia dant operā. Qui rapiunt, ac diripiunt. Per quos fit, vt, quod iste Maximilianus summo conatu p hibernē studet, ne vnq; latrocinij non abundet Germania, vt de uasteretur patria ac cōtinuat. Vt tranquillū sit hic nihil, oīa turbis ac tumultibus plena, Quā indignitatē si qui exteri inueherēt, parati essemus atrociter vlcisci. Nūc cum his authoribus destrui amur, quibus defensoribus tutos esse oportuit, cōtinemus nos quidē, sed tamen nonnihil sepe per impatiētiā mullitant, quibus liberior est natura. Atq; aliquem nonnunq; exclamare audimus, Istud vero est ouili lupos prefici, capro vineā, capro hortos cōmitti. Quosdā his atrociora. Quā cum eo tendant, vt nisi vos istū emendetis statū, a vestris vobis periculū sit, desinite tandem inuicem vos collidere. Desinite nihili cōtentionibus Germaniam perdere. Atq; hic nisi me auditis, vos inq; qui hęc facitis, nisi me auditis, vereor ne aliquid se indignum videat hęc natio. Sed audite quęso, ac in viam redite. Et nisi mox oīa vobiscū ruerē vultis, aliquando, reip. oculos ac manus ad mouete. Nā vbi (quod deus prohibeat) in illā vulgi secessionē res incidit discrimen non erit, nec ratio habebit, quantū quisq; aut omnino q̄ nocuerit, vel in quē experienda vltio sit. Cum nocentibus innocentes petentur, & nullius habita ratione, per insaniā passim seuietur. Id quod cauere vos oportet, ac in publicū consulere, & ad in gratiā reditū hortari, ac inuicē aliqd cōcedere. Quod si adeo necesse non esset etiā, magna tū cū oīm vtilitate, vestra laude fieret. Quid nī? Cum nefas sit rem priuatā publica potiorē ducere ac vestra dissidia huiusmodi sint, vt domestica cuiusq; aut inanē etiā ambitionē referant, interim quicquid ex quauis parte perit,

publico pereat, quicquid vni detrahitur, omnib; detrahitur, Ita eritis inuidia excęcati, ira immutati, ambitione peruersi, aut ita laudis ac bonę opinionis contemptores eritis, vt non aliquando sentiat quid vos deceat. Et decet vos ob publicā vtilitatem, ob cōmune bonū, domesticas deponere similitudines, oēm inter vos abijcere offensarū recordationē, nulli suā inuidere fortunā, inte stinā pacē accersere, publicā concordiā amplecti, multa inuicē condonare, multa remittere. Videtis eos qui multa alijs cōcedūt etiam de suo, & qui nonnunq; prece ac precio pacē emunt, plurimū interim augeri, plurimū discere. Hoc exemplo, vt publicis consiliū sit priuata contēntie. Quāq; quo consilio, sua cuiusq; magis floreant, magis aucta ac amplificata erūt, q̄ si publicis studeatis omnes: Nonne vestri nemo est, qui alij noceat, q̄ sibi prius ipse nocuerit? Ita nihil fructus cū habeant vestre cōtentiones, plurimū calamitatis ac miserię afferunt, nonnunq; plus his, qui contumacius bello student. Si igitur non solum non accrescit inde vobis aliquid, sed decrescit etiā nimis, & si, quod Germania perit, omnis in vos culpa reijcitur, quā so tandē respiciate. Vnius arboris rami estis, vnius corporis membra. Patiāmini nobilē stipitē concutientibus se inuicē ramis suo nudari honore suis priuari fructibus? Probabitur si in egregio corpore mutuo conflictu intereant membra: Quid aliud sibi enim vult istud vestrum dissidiū, q̄ si manus manui, pes pedi, aut caput ventri bellum indicat, vel in illa arbore, si ramus ramū inuadat ac abrumpat, vt arbor truncus sit, & corpus cadauer? Quęso illius memē tote Menenij Agrippe Romani, beneficio historico: non incogniti vobis Apologi. Dixi iam semel ac iterū, quod vni vestri auferatur, omnibus auferatur. Singulorum malum, commune malum est. Proinde vt audacius loquar, desinite inutiliter disceptantes publicum minuire bonum. Desinite inter vos rixantes vexare Germaniam, perniciem inferre patrię. In summa desinite in causa esse vt pereant Christiani. Iam hoc nisi facitis, nisi huius pacis monitioni (neq; enim meo nomine dico, vno ista omnium Germanorum ad vos clamore perferri credite) nisi nos quorum membrorum capita estis affligere ac perdere desinitis (dico

venia ut prius vestra, & illis dico, qui huiusmodi factorum cōscij sibi sunt) videbitis contra suū aliquando caput quasdam manus, quosdā insurgere pedes. Et tunc vos quidē tanti mali authores, quod excitastis, vestra ruina aletis incēdiū, ac simul ipsi cōflagra bitis. Utinā hic aures vestras, nescio, quā iam olim cēra, quo bis tumine obduratas, pio hortatu penetrē. Fortissimi viri, nobilissimi principes, ne intereat Germania, ac in ipsa vos Germania, ne res Christiana funditus ruat, ac ei vos ruine causam pręstetis, quęso deponite similitates istas, quę vos publico iuolunt odio. Istas coercete iras, quę furoris causa vulgo sunt. Ambitionem constringite, quę in cōmune expaciāt malū. Compescite intestina bella, ac istos intra patriā ne alite tumultus. Aut si libet bellū gerere, & quiescere non libet, si animus irasci, litigare, proeliari, tumultuare, atq; adeo insānre si animus gestit, causa est, occasio est, ut honestissime possitis, ut vestro, ut cōmuni totius patrię, ut oim Christianorū cōmodo, illam irarū ac similitatū tot iam annos confluentē in vos lernā, eluatīs. Foras enim ista euomere conuenit. Quod nisi facitis, & intra vos grassandi finem facitis, non feret populus Germanus, qui sic imminuit, sic affligitur, sic pessundatur. Non feret inquā, sed vobis suū incōmodū, quādo quidē hinc prodijt, vestro refarcire malo, & timeo ne maximo malo. At fingite mitius cōsulturā inconsultā plebē, ac si qua in vos cōiuratio moueāt, si quis tumultus insurgat, fore, ut ad conditiones adigamini, fore, ut quędā quibusdā morbis mede lę apponantur. Tamen amarulentū erit hoc remediū, mordax & doloris plena medicina. Quando igit per vosmetipsos conualescere vobis licet, ac secū habet quisq; medicinā, ut non opus sit aliunde cū dolore aut molestia accipere, ut consultū sit vobis, in publicū consulite. Ut vos seruetis, nostri curam agite. Maxime vos petet, ac acerbissime feriet, vnde, vnde illa ruat tempestas, illa decidat procella. Quod si nullo publico malo vestra essent dissidia, tamen quia turpe est, inter Germanos externo laceffitos bello, ciuiles esse discordias, intestinos excitari ac alii tumultus, ne cōmittite, ut a vobis publica prodij sē turpitudine putetur. Nam si turpia sunt hec, quacūq; ex causa, aut cuius cuius viāio proueniānt, quanto turpiora censenda sunt, ubi a Germanię principa

tu, atq; a nobili illius splendidi corporis capite, q̄ si aliunde descendant. Nullus magis deformat, q̄ qui facie inuasit morbus. Ne mihi irascimini, ne molestius ferre, sed ciuilitate accipite, in vobis quę insunt vitia, maxime nos dedecent, quando quidē isto censetur capite, ab hac spectamur facie. Ergo igit resipiscite, ac ne omnes pereamus, vos seruare. Conualefcite capita, ne omnia vniuersim cōmorianē membra, ac illud ne intereat corpus. Vos boni ac mali omnis fontes & origo, alio iram, alio discordiam, ac lites, in nos pacē spargite. In nos quietē ac mutuā dilectionē emittite. Donec enim istis vitij operā datis, omnes sibi licere putabunt, vim inferre, iniuria pulsare, aliena rapere. Atq; hinc mutę direptiones, latrocinia, cedes & o patria nihil in Germania fidum, nihil tutū. Vbi locus est ad quendā quasi priuatū metum vestra venia, dolorē descendere. Male audimus a quibusdā equites Germani, in raptos exclamationibus. Non patrocinabor crimini, a quo longissime semper abui, a quo abhorruī. quod detestor. Illos tamen, qui sunt non patiar alijs molestos esse, & festuacę questionē mouere, priusq; de criminis causa, & illa in oculo suo trabe pertractatū fuerit. Quid dicā. Multis certe verbis hęc agenda causa erat, sed dicam breuiter. Quia ex principibus sunt, qui rapiunt quidā (quo alio enim verbo vtar in re tali) qui rapiunt inquā, atq; in illis nos exercent rapinis, & quia in aliorum inuidia, alij ad latrocinia cōnuent ac alunt ipsi latrones, de inde quia non gerit bellū foris, ut sit quo semulti egentes sustineant, quoniāq; nonnunq; nobis quoq; per vim auferunt potentiores, quoniā ista inq; fiunt, & docemur & cogimur latrocinari. Atq; iccirco minus erramus nos, q̄ exemplo erramus. E vobis istiusmodi causa malis prouenit, huic incendio fomentū suppetit. Quod si detraxeritis, omnia confestim sana erunt, oīa integra. Penes vos est, salua oīa velitis, an perditū ipsos vos ire iuniet. Sed quis perditioni modus? Quin reditis in cōmunē gratiā, ne frustra ille monuerit, qui dixit. Concordia paruas res crescere, discordia magnas facile dilabi. Non hę sunt vobis irarū causę, quę non vel vno quopiā amico colloquio tolli possint. Quędā ut dixi inanis ambitio est, quę vos dirimit. Cui quęso vel ad tempus resiste. Magni est animi, imperare affectibus, ac rati

nis ductu agi, nec ferri cupiditatum raptu. Erigite vos, a c alius rem introspicite. Nihil tale inuenietis, si vel ex voto illi ambitioni respondeat deus, aut fortuna, quod cum huius concordiae bono conferendū sit. Dixi vnus corporis membra esse vos. Date operam singuli, ne quid a quouis morbi in vniuersum proficiscatur. Atq; ibi ambitiosos esse vos maxime velim. Quid salubrius enim huic imperio, id est corpori nostro, q̃ si vos vt principalia membra, circa cōmunis salutis curā ad emulationē vsq; contendatis? Et faxit deus opt. max. vt isto vos aliquando teneri studio videā. Tunc sanescant enim quibus vos morbu induxistis. Tunc ista sibi constabit Resp. Videtis humanū corpus vt laboraret, nisi quodq; membrū suum faciat officit? Sic in imperio est, cuius vos consiliū ac senatus estis, qui nisi recte consulatis, iam ista soluetur compago, ad quam conseruandā, opus est summa coniunctione, quam, oro, omnes appetite, omnes accipite. Humani quoq; habitudo corporis ex rebus constat maxime discordibus, sed quę coniunctionē patiuntur. Qualis enim temperatura ex humido & sicco? Rursumq; frigidū & calidum q̃ apte ibi conuenerunt? Atq; hoc natura dedit, quā quia bestię quoq; rationis inopes sequuntur ducē, agite aliquid hominibus dignū, nedum principibus, vsurpate. Vel in odiū Turcarū, quibus ista dissensio vsu maxime est, conuenire vos iuuerit. Profecto enim vt dissidentibus vobis magno illi fruūtur cōmodo, ita non ignorant quid se consequat, si quando vos deus aliquis coniunxerit. Quam apte igitur in hos contulerimus, hanc concertationē hostumultus. Atq; ita nos Christus amet, vt hoc consilio, totā illam barbarorū colluionē pessum dederimus. Nam si me auditis, neq; contemni a vobis Turcas volo, neq; timeri, conscius mihi quid possit Germania, si velit experiri, ac viribus vti suis. Sed opus est sobrietate. Opus est consilio. Opus assiduitate. Tot iā annos contra Turcas mouemus, sed quia nullo consilio, nulla ratione, nusq; promouemus. Quippe dum nos cruces suffigimus, ac virum bello sumptus colligimus, dum exercitū paramus, dum ambitiose, quis terra mariq; copias ducitet, querimus, dū in medijs illis consultationibus ad priuatas contentiones, ac domesticas discordias, & illas frivolas descendimus lites, interea

hostis fretus consilio opibusq; suis, nostra vero vsus desidia, ex Asia in Europā, iam ex vtrāq; in Africam transijt. Sed bene agit Salua nobis res est. Consistet enim. Iamq; tot rite peractis quiescet. O consiliū. O prouidentia. Non quiescet, odit enim transquilla omnia. Non consistet, nulla enim fortuna contentus est. Non fert ocium illa natura, non fert pacem. Si ferre posset, ante tulisset, quando non erant tot opprimendi nos occasiones. Iam certum illi est, intestinis nos distractos tumultibus inuadere. Iā sperat totā in nobis absolueri Tragediā, ac pulcherrimis ceptis & iam vltra mediū quoq; perductis, colophonē imponere, ac omne tandem absolueri negotiū. Nisi adhuc dubitatis, quos spiritus agat, ille tot nationum victor iuuenis, tam numerosis copijs, tanto auro, tam paratis omnibus contra nos instructus. Sed vt ille magnifice omnia, quędam etiam non prudentissime sibi proponit, ita si per vos licet, statim omne a nobis periculum depellemus. Magno fateor negotio euellitur annosa arbor, & quę iam alūssime suas fixit radices, euellitur tamen. Sic Turcę quanquam latissime imperant, ac in omnes necessitates abunde instructum exercitum ducunt, vincibiles tamen sunt. Et nisi me omnia fallant, non difficulter etiam, modo concordēs eamus, modo inter nos haud disceptemus. Id quod in vobis quia situm est, prestate, nec victoriam impeditē principes pulcherrimam, fructuosissimam, sanctissimam. Vestra potissimum causa agitur vestra existimatio, vestra dignitas, quam quęso defendite ac conseruate. Nemo fortis dignitatem nisi cum vita simul amittit. Et videtis vulgo infames, qui existimationē neglexisse deprehensi sunt. Quę vestra fortuna est, prospicere debetis, ne quid in vos sinistra rumoris congruat. Et prospicite o principes. Remittite iniucē iniurias, condonate offensas. Prestet publica vilitas priuato cōmodo. Ne finire ob pauxillū domesticę iacturę, si modo iactura inest tantū publicū impediti bonū. Recordamini vos Romanis successisse principibus, nimirū Romanū penes q̃s imperiū est. At cōsueuerūt illi, non sic ab hoste lacessiti, tones a suis rogati, bellū gerere. Statim accepta iniuria cōsueuerunt. Et sepe prius quam plebi auditum esset hostis nomen, cum surdis vobis tot iam annos, eandē cantilenā occinet populus Germanus,

Atq; hī quanti quanti fuerunt, a nostris maioribus bellū inferentes, strenue repulsi sunt, ac armis petiti etiā, & vt historia memorant, in sua Italia petiti, ac superati. In hoc rerū fastigio cū sitis collocati, his maioribus progeniti, tot annos patimini, omnes domi ac foris homines, quibus auxiliū a vobis nullū est, quia laborantibus rebus non succurritis, quia vestros, quia imperiū, quia patriā ac religionē negligitis, vestrā vobis opprobare desidia: vestrā ignauia: Preter dignitatē est ista vos audire (sed audietis, donec non illā veterē deletis maculā) quē vt vos audire possitis nos non poterimus. Creditis nūm non molestissimū nobis accidere, si quis apud exteros, vestra nobis vitia, id quod frequenter contingit, obijciat? Quam inuitus namq; audiui in Italia, Tales nunc habet Germania principes? Et sciebant illi quā hic ageretur omnia. Ac penit? quomodo tota se haberet Germania. Quē conuiuia, qui lusus, quē & q̄ securā cōpotatiōes. Tum si quando in conciliū coiremus, q̄ id prepostere ageremus, idē illi comperit habebant. Erubui, quandoquidē vt erant agnouī. Ita res habet enim. In ludis alacres sumus. Vbi seria tractanda, desidemus, ac refugimus. In rebus non necessarijs egregie exercemur. Vbi seruanda quæ imperij sunt, vt ne dicā illud (quod nemini vestrum curę hactenus fuit) augenda, vbi defendenda religio, pugnanda patriā, nihil studiū, nihil operę conspicit. Ita semper inanis nostra est fortitudo, inutilis vigor, vt nos exteri athletas esse bonos concedant, strenuos bellatores vsq; negent. Quanq; vt iterū vobis aures vellā, nulla ibi militū culpa est, plurima ducum. Robustissima est per Germaniā iuuentus, ingentes animi ac vera gloriā auidi. Nemo preit. Nemo ducit. Sic iste perit vigor, ista languescit virtus, ac ipsa se extinguit, in obscuro mitescens ardentissima maximarū rerū gerendarū cupiditas. Proinde qui iucunda hactenus edidistis spectacula, iam etiā vtilia ac necessaria edite. Ac illas in Turcarū pectora serio confringite hastas, quibus in ioco & ludis mutua incursiōe vsi estis, bello quidē spectaculo, sed nullo vsu. Eodē negotio decus parabitis ac gloriā accersitis quo inanem hactenus plausum captastis. Delectant ista quidem, & a nostris maioribus inuēta sunt pugne preludia. At vos q̄ diu preluditis? aut quando satis exerciti estis, vt aliquādo pugnemus

pugnemus aduersum inimicos? Petit a vobis fructus. Nam q̄ ad voluptatē pertinent, abunde tam tulimus. Miscete ista, ne semper ludat, semper iocetur Germania, sed aliquando sui similis fiat. Delectant cibi qui dulces sunt, idē salubres, simul iuant etiā. A viris non magni fiunt vnguenti quē olent tantū, nisi & salutare quid afferant. Contemnendę plurimū sunt vires vestre si exercendis lusbis tantū, non etiā tractandis serijs vigent. Ac parum gratię habēdū naturę, si ludicris istas procreauit dotes. Sed non voluit illa vos ludere, aut tantū ludere. Maximas res gerere voluit. Et ideo istā dedit, inter omnes mundi nationes, speciosissimā ac in omne robur cōpositissimā membrorū habitudinē. Ob quod vos beneficiū gratos erga illā esse decet, agentes aliquāliquo vobis dignū. Cur enim ista fortia brachia ludere videm? cū Turcis luctari non videmus? Cur tot armorū genera, quibus inueniendis vnice Germanorū pollent ingenia, in circo & theatro spectamus, contra Turcas non spectamus? At venandi etiā studio tenemur. Propius iste quidē ad virtutis laudē accedit labor. Sed non hoc ista sibi tempus spectacula poscit. Aut non totum in hoc eum consumere oportet. Nam dum nos sylvas peragramus, Turcæ regna petunt. Dum nos apros & ceruos, illi vrbes ac arces illaqueant. Et vt intelligatis, quāto prestantiores nobis Turcę venatores sint, dum nos imbelles lepores, fugaces damas insequimur, illi amplissima ac opulentissima interim Asiæ regna ceperunt. Africę laqueū induerunt. Magnā europę partē irretitā tenent. Audemus cum ista cvenatione nostra cōferre stidia? Audemus fructuoso istī ludo steriles nostros cōparare labores? Turcę bella gerunt nos ludimus. Turcę regnant, nos cū feris conflictamur, Turcę triūphant, nos conuiuia agimus. Fecis ludendi modus? ignauie, vanitatis ac desidię finis? Quanq; vtiā ista qualiacūq; sunt potius ageremus, q̄ quæ paulo ante dixi, quibus in exitū Germaniæ exercemur, quando dirptionibus operā damus, quādo incendijs, deuastatione ac ceditus inuicem nos consumimus. Nam vt nunc sunt stidia, aut nunq; aut prepostere fortes sumus. Et tunc quidē animi nobis tumēt, vires ostentant, cum Germani Germanos perdimus, sed quanto magis oportuit perpetuo otiari, q̄ sic obire negotiū? Annis

superioribus deuastata est Bauaria, Afflictae, Brabantia, Geldria, Frisia, & Holandia, atque in his patrie cladibus inuenti sunt, qui gloriam quoque affectarent. Quasi vero magnifici sit, patriam vexare, Germaniam intestinis ac ciuilibus bellis inuoluere. Et multi sic putabant. Adeo uera gloriam non sentit hoc tempore Germania. Et similes mihi videntur istiusmodi affectus, quibusdam cibis, qui ut perhibent medici, nullas corporis partes neque augent neque conseruant, ventri modo inflationem faciunt. Nam quidam sunt homines, qui ut nulla honeste laudis cupiditate tenentur, ita circa res friuolas & inanes ambitiosi sunt, illis ignauis canibus similes, qui domi aduersum cicures audent, in sylua ne leporem qui dem allatrant. Nam ubi nefas est, gloriam affectant, ubi decus, ibi vero obdormiscunt. At magnifice de his loquuntur alij. Et adulationis studio, Arma virumque canunt, & inuictos predicant. Quos ego iubeo ista abstinere magnificentia. Stultum est enim antequam his usus sis, arma factare, vires ostentare, ac inanes proflare fumos. Cerui quoque cum cornua habeant, & velocitate polleant, nihilominus a minutis expugnantur bestiis. Nunc sic nos timebunt Turcae. Res enim magnas sciunt consilij geri, sciunt concordia & consensu, ac erga duces obsequentia. Quae donec a nobis absunt, desinite ullam putare tam imbellem nationem, quae nos timeat, immo vero, quae non aliquando oppugnare audeat. Neque tamen dubito principes maxima interim vobis aliquos promittere, ut simile quiddam contingat istis, quae in somnijs videmus. Ut enim maxime distantia, breuissimo ibi momento coniuncta habemus, neque ullam locorum aut temporum differentiam spectamus, ita illos credo in medijs istis conotationibus, in conuiuijs ac choreis, aut si quando robustius iocantur, in venationibus subigere Turcas. Asiam diripere, Syriam ac Iudeam in potestatem redigere. Nec moram ibi ullam, aut regionum longinquitatem, vel diuturnam nauigationem, ac maxima itinera, aut plurima terra marique discrimina, & quae obeunda sunt pericula, in rationem vocare. Sed quo eos leuissimus quisque mentis status adigit, eo omnia colligere. Inde omnia in spem ponere. Verum nihil ad rem. Quandoquidem non a stertentibus vinci posse creditur, qui vigilantes quoque oppressit. Nec fore ut ebrii superent, a quo

sobrii victi sunt. Aut a venatoribus ut debelletur, qui bellatores contriuit. Denique quis sperare audeat eos, qui leui quadam mentis agitatione, ab infimis ad summa transuolant, atque e terra statim coelum contingunt, rursumque ubi volunt, inde huc demigrant, id est, nihil prouide, nihil ex ratione, sed omnia stupide, proponentes, illud facturos, quod acutissime ingenijs nationes, maxima praedicte sapientia gentes, summa industria atque optimis consilijs non potuerunt. Adeo nobis consilio opus esse puto. Qui cum videamus eos qui in tenebris, aut qui oculis capti errant, si quando pulsati ab aliquo fuerint, in incertum manus porrigere, ac impetu ferri, sed nihil agere, nobis aliquid pollicemur, quod nulla prius ratione concepimus, nullo prospeximus consilio, nulla agitauimus prouidentia. Quid, quod omnia pene a vobis per uerse agi video? in conuiuijs bellica tractamus negotia. Vbi (ut nunc) de bello consultandi tempus, ludicra omnia exercemus. Quis nostrum enim, cum vocati sumus ut de bello consultemus, non conuiuium hic agit? aleam ludit? aut strenue nonnunquam bibit? Atque haec cum in nobis spectem, aliquid mihi polliceri debeo, sceleratius hoc in bello cessurum, etiam si ab istis moribus ne latum quidem digitum discesserimus? Sperare licet, fore ut nos deus respiciat. In istis certe consilijs, ut nunc sunt, si fiduciam ponimus, funditus perijmus. Perijmus inquam. Quid rationis enim quid sanitatis inest? Ac eorum omnis ibi culpa est, a quibus perniciosum hoc prodit exemplum. Quid ni? Quorum maxima de his cura esse debuit, hi re pene perditam, securi agunt. Hi maxime seria, in leuissimum conuertunt lusum. Ac ubi arma tractanda sunt, ibi inter pocula nocturni diurnique sedent, & interim Asiaticos exercitus contemnere audent, ac nobis istas ostendunt imagines, magna quidem ornamenta, sed maiorum principum. Quippe nullo iure virtus hereditaria sit. At si quis fuerit, qui strenue aliquid ipse fecerit, omnia fauoris plena inueniet, omnia laudis. Nam frustra domi stemmata seruant, qui nullo foris praclaro facinore nobilitatem asserunt. Quanquam est honor vetustati generis, sed spe quadam in nobiles coniecta, ut progenitoribus suis fiant similes. Quod nisi contendunt nihil magnopere titulis, nihil nominibus diutius mouebuntur homines.

Nec ideo magnus quisque putabit, quia aurum habeat, ga pur-
pura vestiat, ga satellitibus stipetur. Foris ista vobis adsunt, & cum an-
tiquis illis coloris communia. Nam & illi quia vasti, & artificio
exculti, foris speciosi sunt, intus sordibus ac vastitate deformes.
Virtute opus est qui claritudinem affectant, hac duce eminere li-
cet, & egregiam de se famam ad posterum transmittere. At quae in
summis hominibus maior virtus, quam pro suis, pro imperio, pro
patria, pro religione, ac diis immortalibus sollicitudinem gerere?
Porro priuata spectare vilitatem pusilli est, & a magnis rebus, lo-
ge absentis animi. Quae non dubito principes quorum pertineant
quin intelligatis. Custodiam vobis imperii, custodiam orbis dii com-
miserunt. Canes imitamini. Nam & illi pro salute omnium anxie ex-
cubant de se nihil magnopere solliciti. In omnium oculis vos con-
stituit fortuna. Ad commune vestri spectaculum mundus conuenit.
At nemo est quem amemus, nisi amabilem se gerat. Hoc est, nisi ali-
quod in eo emineat alicuius virtutis insigne. Ac tantum quisque ce-
letur, quantum se moribus ac animo ostendit, non quantum generis
antiquitas probat. Neque id ab re. Nam & vasa, an integra sint, in
fuso liquore pater. Vos quales sitis, isto imposito onere cogno-
scimus. Ista commissa cura spectamus. Magnus nemo est, qui non
animi virtutibus excellit. Qui a fortuna euehantur, eorum bona,
non aliter quam oceanus, eunt ac redeunt. Videtis istos, quibus vos
contuli, colossos, si male librati sint, corruiere. Nihilomagus vos,
nisi ab animo vestra pendeat magnitudo consistetis. Vnica istius
modi molis bases, virtus est. Atque haec vera fuleit magnitudinem.
In hac vera nobilitas radices agit, quae submota, quicquid reliquum
est corruit, ac omnis repente extincta est claritas. Imperitorum ocu-
li vestes, ac reliquum extra ornatum probant, qui sapiunt non perinde
iudicant. Nam hi membrorum copiam, & corporis habitudi-
nem spectant. Sic ea quae a fortuna adsunt, non mirantur, nisi qui
bus nullum est iudicium. Nam prudentes ab animo aestimant. Iterum,
formas qui spectant, nuda petunt corpora. Similiter de vobis qui
sententiam ferunt, non ex istis vos fortunae indumentis censent. Ex-
terna sunt enim huiusmodi, & ita adsunt, ut integris vobis abesse
se possint. At illis animi ornamentis qui eget, solo nomine prin-
ceps est, re vera non est. Quare iterum dico, intelligitis, quorsum haec

pertineant. Nempe ut si quis inter vos sit, qui non penitus ipse se
cognoscat, quid ista sibi velit persona, quouero in theatro ludi fi-
ant perdiscat. Deinde ad virtutem, id est proprium & peculiare prin-
cipis officium nitatur. Praeterea ut vos ad res maximas, quarum geren-
dum hoc tempore summa occasio est, adhorter. Quid enim ista
sinitis rubigine obduci arma? Quid tot fortes animos suum illum
vigorem, longa bellorum intermissione sinitis perdere? Tempus
est, ut habeatur ratio Germaniae, ratio imperii, ratio communis re-
ligionis. Atque inibi opus est consilii, sedulitate, vigilantia, labore
sobrietate. In summa, opus est, ne quid in vobis dissidat, sed ut
omnia conueniant, & concorditer ut rerum curam suscipiatis,
ac unanimi consensu ad finem usque perducetis. Non temere. Nam
si in re ludicra musci chordarum concentum exigunt, & si quid disce-
pet, gratiam desperant, in serijs quanto magis opus esse concor-
dia, opus esse foedere & coniunctione omnino firmissima pu-
tandum? Quod proxime huc pertinet quandoquidem non mino-
ris id momenti est, eo omnes adnitimini, ut sit, qui cum ubique, tum
vel precipue hoc in bello vnus praesit, vnus ducat, vnus imperet.
Cui omnes pareant, omnes audientes sint. Quem omnes verean-
tur, omnes suspiciant. A cuius imperatis nullus vel tantillum disce-
dat. Atque is est communi vestro consensu, simul totius Germaniae
voluntate ac studiis iste MAXIMIL. Caesar. Quem quia deus
opt. max. ad hoc euexit fastigium, & vobis mentem indidit, ut id
boni consuleretis, suffragijsque vestris concorditer imperatorem
vobis delegistis, atque ille ita hactenus imperio praefuit, ut eius
omnia magna, ac plane heroica, & generosi animi indicia, impe-
ratoris amplitudinis argumenta, perspecta sint. Quaeso Impe-
ratorem agnoscite. Et si quid hactenus non pro officio contigit,
ac vos intellexistis cuiuscunque id culpa contigerit, e re vestra non
fuisse, emendate errorem, expiate culpam. Nihil sine duce geritur.
Nullum sine imperatore bellum. Ac magno emptum sibi velit
Turca ut vos sine duce rem tantam aggrediamini, ut sine capite
membra moueantur. Sine auriga currus, sine gubernatore na-
uis eat. Scilicet ut vos rectore vacuos opprimat singulos, quos
non potuit vniuersos. Nostis illud in euellendis equine caudae
pilis Sertorij Romani consilium quid velit. Ita est enim. Si vos

concordes eritis, ac sub duce eritis, nisi omnes a nobis dii, omnis fortuna, oculos ac cor auertat, nihil pro sua spe efficiat Turce. Qui, contra si dispersos, & sine imperatore, aut cum imperatore quidem, sed cui non pareant omnes, & cuius vilis apud suos sit autoritas, si tales nos offenderint, actum est. Perijmus. Non possum enim contemnere eum, a quo etiam qui timebant, superati sunt. Et sicut ad Asiaticā mollitiē, nequaquā nostros cōparo homines, neque cum illa imbelli Sulthani militia Germanos confere exercitus, ita non possum despiciere eum, qui qualescunque sint quos vicit, maxima certe ac opulentissima subegit regna, & inde fesse omnia agit, neque cessat, ferendis laboribus patiens, obeundis negotijs promptus & exercitus. Qui iam assuevit vincere, Quem & glorie stimuli, & prede dulcedo, ad omnia belli incōmoda ferenda indurauerunt. Eum, qui qualis qualis est, arma habet, equos, viros, naues, & illud quo omnia hoc tempore expugnabilia videntur, aurum. Iam quantum animi illa addidit Syriaca victoria: magnifici triumphus: superba spolia? Plurimum momenti habet o principes in bello dux, adeo ut sepe desperata victoria solo conspecto duce respirarit, Ut maximi sepe exercitus in fugam profligati, sub imperatoris aduentu, conuersi sint. Ille verbis regit animos. Ille nutu affectus suorum moderatur, & vel sola sui presentia vincere facit. Nonne quosdam legistis media pugna agro corpore in lectica productos militibus auxillis animos in tantu ut preter spem vincerent? Prestat hoc obedientia, cuius oportet tenacissimum esse in re militari vinculum. Quid aliud volunt enim illa seuera Romanorum veterum exempla, quam parere duci, id esse vincere? Cui instituto adeo illi studebant, ut eis ingrata fuerit, preter imperatoris scitu parta victoria. Quorum aliqui in proprios animaduertent filios, qui iniussu suo vicissent etiam alij ignominiam obuenterunt ijs, qui strenue quidem pugnauerant, sed non ex imperio pugnauerant. Omnis principis huic imperio imperatore opus est, quem si sui vereantur, magnum id est, si ament etiam, multo maximu. At si iussa faciāt satis. Prospicere hoc vos decet, ne si nunc beneuolis MAXIMILIANI hortatibus, non pareatis, fiat, ut imparatos, ac si ne ordine & disciplina diuturnantes, inuadentibus Turcis, sero nunc

mis gratis, qui bellu ducat, qui copijs presit. Cuius auspicijs i hostes pugnet. Oues quoque pastorem minus sequentes, ubi disperse fuerint, difficile congregant. Eadem irrupente lupo, repetere quod ac vitro, sed magno suo malo ad gregem cōfugiunt, & pastorem requirunt. Nisi oino despiciat hostis noster, nihil malit quā in cōpositos nos, ac sine rectore cōstitutos aggredi. Sed sapit o principes, sapit in christo. Ac aīo parit & oculis, in nostrā intentus dissensionē, quos non ignorat quā arduu sit repetere & vniuersos vincere, palātes ac discorde studio diuersos, & hoc sine rege, sine duce ac imperatore, paulatim & singulos palanteisque opprimere cogitat, his consilijs in tempore, & quā ad factu pueniat, ante obsistite. Paratus est in omnē eventū Cæsar. In quā cū nulla mora sit, quod est quod vos distineat, & minus officiū faciatis & ipsi: Nō ita somnu ille sibi indulget. Nō cū diutius cogitat, quō in cōmune cōsulat, id est, quā cōsilio in concordia vos adducat. Habet monitrice cōscientiā, quā illi perpetuo adsistit, ac ut labentibus iam rebus suppetias ferat hortat. Quod cum facit illa, in memoriā producit, quas nobis clades, quā vastitatem cotidie inferant Turce. Ponit ante oculos munitissimas vrbes vi expugnatas, nonnullas etiā exdās. Numerosos profligatos exercitus. Reges ac principes in vincula coniectos. Igne de vastatos agros. Homines christianos pecudū in morem mactatos. Alios in seruitutem abductos, ac maximā semper christianorum in Asia seruentium multitudinē. Iubet deinde considerare quid ultimo tandem, post tot hostis successus, futurum putare debeat. Ostendit paratū & accinctū, itaque incursantē aduersum nos hostē. Tum crebro illud superinculcat, potes hoc in casu ducere somnos? Nō somnu igitur capit, sed vigilat. Et si agnoscitis, vobis vigilat, nobisque oibus, Cui si quā, aut deus, aut fortitū melior dederit, ut vos suo exemplo, ab illo diuturno somno experrectos videat, tum se putat ad summū votorum suorum cōscendisse, & quod tota vita conatus est, ut cōsultū esset reip. Christiane, id se expergefatis vobis, obtinuisse, nihil interim sollicitus, quod vos multos & potētes iuxta se in Germania principes videat, nec iccirco imminutū se existimās, nihil magis, quā quod man⁹ habet in multos dissecatas digitos, & ob id ad opus faciendū abiliores. Hoc petit, hoc summis votis optat, ut ista suo cōueniat corpori mēbra suoque sub sint capiti, quāquidē alia nulla ratiōe corp⁹ ipsum cōstaturū videt.

Vos igitur, quod ille tam cupide petit, vt ad sanitatem redeatis, facite, ne quod vestre salutis nomine queritur, ei quo minus acceptum sit obstitisse ipsi videamini. Admittite consilium. Accipite sanitatem, atq; adeo salutē accipite. Iam enim omnia in his sita sunt, vt concordēs primum sitis, deinde vt imperatorē agnoscatis. Atq; hec duo huiusmodi sunt, vt neutrum sine altero consistere possit. Nam & emotis dissensionibus, intelligetis sine imperatore vos deficere, & agnito imperatore, ad mutuam concordiam omnes inclinabitis. Dabunt se ista inuicem. Qui iam igitur satis vt puto intellexistis, q̄ vobis mutua concordia opus sit, atq; ijdem videtis, q̄ non possit ea sine quodam in quo versetur cardine, id est sine publico rectore ac principe consistere, quod omnium vota expetunt, publica flagitat necessitas, vestra exigit dignitas, vt omnes salui simus, vos gloria aucti & ornati, parete ei qui vos recte monet, recte ducit. Sine quo non plus ipsi potestis, q̄ sine vobis ille. Nam vt in comparationē deducamus rem quam infirmū illud erit, sine reliquorum ministerio membrorum caput. Rursumq; vt turpe, vt mancum ad defectū sine capite corpus. Bruta animalia ducem agnoscunt, armenta taurū, arietem oues, Elephantēs quoq; eum qui praeit sequuntur. Et grues ductorem suspiciunt. Apes regem venerantur. Quae cum in ratione carentibus animantibus videamus, vos sine duce, sine rege, atq; adeo sine capite eritis? Aut non meministis maximas saepe res, vnius consilio ac providentia ducis gestas, nihil vnq; vel a maximis sine duce exercitiis? Vt non insipienter monuerit, qui exercitum ceruorum maluit leone duce, q̄ exercitum leonum ceruo duce, id scilicet reputans, in imperatore situm, quo euentus res gerantur. Agnoscite caput, parete imperatori, vel ob id maxime, q̄ in vos illa inclinat successio. Proinde quilibet vestrū cogitet, vt nunc prester alteri, quod ipse sibi, ad hoc prouolutus fastigium prestari veller. Et nunc parere discat, vt aliquando imperare sciat. Videtis ferocissimas nationes, nuncq; diu aut bene imperasse, contra Assyrios, Moedos, ac illum Asiaticum luxu tot annos & egregie. Tantum est scire imperare. Atq; hoc in eo sitū est, vt parere scias ac possis. At quis non possit imperatori benefico, liberali, iusto, clementi, & quocunq; virtutum respicias,

egregio?

egregio? Qualis est MAXIMILIANVS, qui annos iam triginta amplius, patrimonij sui fructibus, imperij onera sustinet, oibus interim curis agitur. In nulla constitutus quiete. Quando enim tranquillū vidimus? Aut qm non in nouā aliquā sollicitudinē precipitatur? Cum nos interea (prosequor enim semel libertate institutū sermonē) aut domesticis voluptatibus, aut intestinis cōtentionibus operā damus. Quos ille si qm ex officio corripit, tum vero iugū exclamamus, ac seruitutē interpretamur. Deinde quasi iam illud excutiamus iugū, ac ab illa nos vindicemus seruitute, libertatē vocamus, imperiū non agnoscere, imperatori non parere. Oīa impune audere ac facere. Quid q̄ aliquos, non principes illos quidē (qd ego scia) sed ex ijs qui se principibus cōsulare dicunt, putare videmus, cōsultū imperio, vbi poscente natura nobis MAXIMILIANVM deus eripuerit, vt externū quēpiā accersamus regē? Qua cogitationē, quē scēdior in Germani hominibus consultationē cadere posset? Quāq; non ignorē quid sibi proponant illi, Nempe futurū putantes, vt quo longius absit imperator, eo liberius victuros qui sub impio sunt. Quod ignorant q̄ eos fallat. Nesciunt enim libertatis cōseruatorē esse, quē dñm interpretant. Ac non posse ista tam diuersa sine capite concorditer degere membra, Abijcite igit quicq; estis, ineptā opinionem, stulta vota, insanū cōsiliū. Vos autē principes, ne finire turpissimā vestris tēporib⁹ notā inuri vt defuisse suus ac genuinus huic nationi princeps credat, q̄ nuncq; prius defuit. Vt peregrinū nobis iugū imponatis, qd nuncq; ante tulimus. Preuiter vt Germaniā Germani prodant, qd nuncq; in huius gentis mores cadere putatū est. Quid aliud fiet enim isto cōsilio q̄ si natiū q̄ sibi membrū adimat, ac fictitiū reponat? Quasi vero principes non habeat Germania. Quasi regius hoc seculo inibi sanguis defecerit. Quasi prisca desierit virtus. Nolite igit o principes ipsi despicere vos, de quibus optime nos speramus. Nolite ista tā vegeta tam bene habētia ac cōposita repudiare mēbra, ac peregrinū alunde attrudere. Nolite cū tot sint in Germania fortissimi ac nobilissimi iuuenes, tot optime spei adulescentes, externū arrogare principē. Id est carneo ac vero corpori, suos subducere pedes aut manus, & ligneos aut suberinos ac fictos apponere. Quod

E

si qui sunt, qui non admittant cōsiliū, & quibus omnia libet in-
uerrere, his ego cum innocente hoc MAXIMILIANO, a dijs
immortalibus illum quē tantopere affectant externū dominum
precabor, vt istam eis preposteram libertatem, in acerbissimā ac
ignominiosissimā subiugationē vertat. Iniquū est enim illud ho-
rum cōsiliū, nefariū & scelestū, ac summe perniciosum. Quos si
ylla virtutis recordatio ageret, id est, si vere Germani essent, mori
ante decuit, q̄ eo cogerent, quo se vltro nunc intrudūt. Sed mis-
sum faciamus hos, cum suis cogitationibus, ineptos cōsultores.
Vos principes, quod pluribus fortasse q̄ oportuit egi, quia o-
portunū est, quia necesse est, & quia differri non potest, vt con-
tra Turcas arma sumantur hoc tempore, atq; id alio non fiet cō-
silio, q̄ si vos cōmunē amplexemini concordia, ac inuicē redeas-
tis in gratia, agite nobilissimi proceres, fortissimi viri, proles Fri-
derichorū, genus Othonū, Sanguis Henrichorū, posteritas Ca-
rolorū, Agite inq̄, redite in gratia. Facile hoc vobis est, sed quan-
quam facile, ita tamē salutare imperio, patrie ac Christianis om-
nibus vt istam si vobis (quod spero) cōcordia deus indiderit iu-
re optimo cōmunem salutē appellare liceat. Et cunctamini, ac to-
tum bonū in mediū dare, vel momentū differtis? Quin vos
oēm hic moram odisse iuuat, & confestim omnibus salutē, vo-
bis etiā laudem ac gloriā parere? Urgent vos hoīm desyderia,
impellit publica necessitas. An aliquis vestrum est, cuius auribus
non insomuerint ista? respicite nos principes. Defendite fortunas
nostras. Conseruate dignitatē. Depellite interitū. Ergo agite ex
illo obscuro delictū ac cunctationis carcere, in patentissimū ve-
strae gloriæ campū erumpite. Prope hostis est, non cōtemnendus
ille, ne negligendus quidē, aut non magnis apparatus excipien-
dus. Qui cum intra Asiam quā possidebat, continere se non pos-
set, bonā Europe partē imperio suo adiunxit. Inde rursum ge-
tis impatientia Africā inuasit, ac veluti immanis bestia humanū
sitienē sanguinē, deuicta Syria, & quicquid iuxta Sulthanus possi-
debat, simul Aegypto ad iugum ducta, oēs in nos cogitationes,
ac vniuersam bellī molē cōuertens, dadē Italīe, vastitatē Panno-
nijs, Illyrico ac Sarmatiae, postremo nobis quoq; periculū interi-
tat. Huic tali tam furiosē beluē sic nos petenti, vt alacriter occurrā

ramus, vel ipsum Germaniē vocabulū, incitare debet. Nam si ad
nominis Ethymologā respiciamus, idē est ideomate nostro Ger-
manus, quod latine ex toto vir, aut omnino vir, aut perfecte vir,
quasi tu dicas, ab omni virtute consumatū hominē. Adeo fue-
runt circa gloriē studiū ambitiosi maiores nostri vt vocē quoq;
vellent esse, quē ad virtutē hortaret. Et gesserūt illi res maximas
ac nobis per manus tradiderunt gloriā, quā nisi asserimus, vere
Germani non sumus. Sed vt simus, in vestra sitū est voluntate.
Nam de reliquis bene habet. Et sumptus quoq; suffecturi vi-
dent. Valde enim mihi probat hoc cōsiliū, quod agitare quos-
dam video, vt a sacerdotibus, sed illis, qui neq; militabunt ipsi, et
rebus ad victū necessarijs omnibus affatim abundāt, pecuniā
petant. Vt item ab opulentissimo quoq; eorū qui in liberis ciui-
tatibus ociantur. Nec defuturi nobis p̄i sacerdotes, boni ciues
videntur. Tum illud recte excogitatū, vt ex singulis fratrum colle-
gijs, singuli mittant, qui monasterij sui stipendio, militent, ex q-
busdā, vt facultas erit, bini. Idem apud Canonicos fiet delectus
Tribuent & ciuitates, quē vocant liberę. Ac mercatoribus impe-
rabit vectigal, his p̄sertim, qui peregre negociant, aut qui plu-
rimū lucrant. Quibus rationibus minimo oīm dispendio, maxi-
mam confidemus pecuniā, ingentē conflabimus exercitū. Vos
modo annuite. Vos adnitimini. Nec deeste sic paratis. Quippe
oīa si vos esse velitis, parata nobis sunt. Haecenus discordiē im-
pedimento vobis obfuitis. Quā siq̄n excludatis, ac ad vos rede-
atis, in prōptu cōsiliū, in prōptu salus erit. Ac excludite oro, &
ad vos redite. Potentissimo cū hoste, atq; eo instructissimo &
iā prope cōstituto certandū est. Qui cū satis alioq; metuendus vi-
deat, tū in primis huic natiōi insensibilis est. Qd̄ cū vobis p̄sum-
putē, agite vicissim malū intendite. Primū Turcę cōmuni oīum
Christianorū odio tenent, deinde hāc p̄cipue nationē insense
oderūt. Reddite vicē, ac par pari referte. Recte malū sit ei, q̄ ma-
le volentē, cū posset, nō p̄uenit. Negligenda nulla inimicorū ne-
suspicio qdē est. P̄cingite vos. Frumpite. Inuehimini. Magnā
opis partē qui incepit, perfecit. Cōsiliū est perdere eū quinos p̄-
ditū it. Qui non quomodo nobis imperat, sed vt mortē inferat,
meditatur. Qui non opibus nostris inhiat, sed vitę insidiatur.

Cuius non est studiū, vt nos subigat, sed vt interimat, vt trucidet. Quē nulla tenet regnōꝝ nostrōꝝ cupido, sed insatianda cēdis ac sanguinis sitis. Qui nos oīm nationū maxime extinctos vult. Qui quāto qꝯ virtute prestantior est, tanto infensus odit ac persequit, hostis hoībus, hostis religioni. Imo vero hostis humanitati, hostis deo. Audite igit, audite ac exurgite, fas est odisse principēs, aut verius necesse est totis viribus cōtra hāc rabie ferri, cōtra hanc pestilentia inuchi. Clamāt ad vos oēs quē Christū profitenī nationes. Clamant finitimī. Clamat patria. Clamat imbecillior aetas, pueri ac senes. Clamant fœminę. Ac interim religio quoqꝯ, quē se defensam a Turcis vult clamat. Per deū immortalem exurgite. Exurgite quęso. Ac dū oīa seruatis, vestra quoqꝯ salua reddite. Liberatē nos a iugo. Eripite e faucibus truculentissimę belluę. Defendite religionē, pro qua tot martyres non dubitauerunt contumeliose mori. Eodē beneficio deū simul ac hoīes demerebitis. Reuocate in mentē vestros maiores. Ponite ante oculos, quo in loco cōstituti sitis. Cogitate qꝯ ista vobis cōseruanda sit dignitas, qꝯ tuenda existimatio. In procliuī est, vt vincatis, modo ineundi belli cōsiliū capite. Magna est oportunitas. Ne sinite elabi, Optima occasio, Ne sinite pretereire. In summa Nunqꝯ ista simul fuerunt, summa necessitas, & optima occasio. Itaqꝯ vt maximū discrimen est, cui obijcitur, ita & summa vincendi spes & vberimus victorię fructus. Quia tñ ambigui sunt & incerti belloꝝ exitus, vt in oēm vos partē recte moneā tale est hoc bellū, vt in eo vinci quoqꝯ gloriosum sit. Et quotus quisqꝯ vestrū est, qꝯ si moriendū ei nunc sit, non sic malit, qꝯ vtcūqꝯ mori. Iam ista quanta sunt, quę vobis proponuntur prēmia. Vera ac sempiterna apud oēm posteritatē gloria. Ingens apud deū meritum. Opulentissima ex hoste spolia. Vno eodēqꝯ negotio, fame celebratē, salutē animoꝝ, & fortunę vestrę incrementum breuiter, vno eodēqꝯ negotio, qꝯquid homini appetēdū est, paratū habebitis. Potest enim aliqd esse pretereā cuius nobis vsus sit. Aut potest vllū esse tam durū negotiū, tam presens periculū, qd obire qꝯ, istis ppositis prēmij dubitet. Videmus hoīes non magnis peditis animis, spe modici alicuius lucelli, presentissimis se terra ac mari periculis exponere. Vos qd faciētis, et nobis

les, & principes, & summi, quibus cum lucro gloria, cum gloria æterna felicitas obijcit. Tum sepe ex infima plebe aliqꝯ nihil non audet, vt potētē quēpiā sibi demereat. In vobis quę mora est, apud oīpotētē deū summā inire gratiā. Summū in cœlo bonum reponere. Imo vero quę segnitie est, ipsos lucrari cœlos. Et victi & victores, vtrobiqꝯ, & hic & in illa sempiterna patria triūphabitis. Summa sunt ista. Sed tñ vt non sint, neqꝯ hęc gloria, neqꝯ ista prēmia, vrget nos a tergo, trahit a fronte necessitas, & bello ad bellum cogimur. Oīa per Germaniā militibus plena sunt. Vndiqꝯ arma. Vndiqꝯ equi. Ociat Germania, sed esse cupit qd agat, & nisi vos materiā dabit, inueniet. Sed perniciosum hoc erit qd inueniet, vobis maxime, per quos non erat qd agere tur. Quorū desidia virtutis studiū intermittebat. Qui negligebatis imperiū. Qui calamitatibus exponebatis Germaniā, intellexistis. An clarius hęc dici vultis. Sic rem accipite principes. Ingens annonę charitas diuersat. Nusqꝯ bellū est, quo exeāt, qui egent, qui esuriunt, nisi istic quo vos hac exhortatiōe voco. Quibus pereundū fame est, mallent ferro, date arma, date signa. Cum viris pugnare qꝯ cū fame et egestate Germanos magis deet. Nolum⁹ inopia principes nolum⁹ esurie perire, pulchrūqꝯ mori succurrit in armis. Præterea eā scitis esse Germanię cōditionē, vt quanto qꝯqꝯ frugibus magis aduersus est annus, tanto magis bello amicus sit. Vnicū itaqꝯ leuandę annonę cōsiliū est, foris bellū gerere quo exeat iuuentus, vt minuat domi multitudo. Proinde operā vos dare cōuenit, ne seditionē induat Germania, ne in vestras, ne in alioꝝ possessiones impetus fiat, ne dum opimā foris negligamus prædam, domi cogamur pro patrimonijs nostris, intestinis cōmisceri cēdibus. Nec tñ, ne ista fiāt, sed & ne interim discordiæ nostrę occasione, illa in nos Asiatica tēpestas ruat, quod duplici dade opprimamur. Date operā, ne qꝯ nunc libere tueri oīa potestis, intra id discrimen includamini, vnde expediri difficillimū sit, facile id prestabitis, nullo vestro incōmodo, nulla molestia, si cōcordes fueritis, si imperatorē agnoscatis. Quid multis. Tandē deliberate, domi a vestris capi velitis cū dedecore, an foris experiri cū gloria. Metū cōsiliū est preuenire vltima. Amoliri a Germania bellū, domesticas intercipere seditiones. Conferuare

dignitatē. Augere imperiū. Ad diuitē cōcurrere prēdā. Idq; hoc
potissimū tēpore, qñ oportūnū maxime est. Quādo se quē om-
niū expectationē vincit, ostēdit occasio. Sed iā incitatos vos vi-
deo, & alacritatis signa agnosco, Video gestire quosdā, & nihil
q; bellū, idq; cōfestum velle. Atq; hanc vnā oīm cogitationē exi-
stimo, huc oēs intendere, hoc conari, atq; igit in cōmunē cōcor-
diā propensos, & parere Cēsari paratos. Quib⁹ a Christo opt.
max. primū, vt cōstanter in hac opinōe p̄seuerēt, deinde vt oīa
sibi foelicitē fortunatēq; euenire videāt, ac gaudeāt precor.

DIXI.

VLRICHI DE HVTTEN EQ. AD GERMANOS
suos. Exhortatorium.

Dormitum nimio plus est, exurgite ciues.
Et curam fracti corripite imperij.
Dormitum nimio plus est. Iam Pannonas acer
In vestro pulsat lumine Turca fores.
Dum vos somnus habet (tantum est vigilare) pudendo
Dedecore, & nostris cladibus hostis adest.
Hostis adest, vigilate viri, vigilate repente.
Iam feret externum teutona terra iugum.
Hoc tulerit Rhenus, tulerit Germania pugnax,
Hic Asiam domina sceptrā tenere manu.
Et quod Roma potens, tunc cum se in flore videret,
Non potuit, nuncq; Gallia quod potuit.
Non crudi potuere Scythæ, Daciq; Gethęq;
Quod non finitimi Sarmata cultor agri,
Hoc Turcas potuisse leueis, hęc viderit ætas.
Et (pudor) ex Asia senserit imperium.
Ah alacres vbi nunc animi? vigor ille vbi ciues.
Qui fuerat, post tot secula notus adhuc?
Tanta atavos fecisse, neq; id nescire nepotes,
Exemplum vitæ non capere inde tamen,
Ecce ruit, viciatq; Asia, Aegyptoq; subacta,
Quod superest, in nos agmine Turca mouet

Bellorumq; omnes curas, molemq; superbam,
In populos Rheni Danubijq; vehit.
Nec venit, vt regnet, venit vt (me audite) trucidet.
Vt iugulet, sola hęc pectore cura sedet.
Si iuuat vscq; ignaua sequi, virtute relicta,
Nec famam egregio Marte parare iuuat,
At vitam retinere opus est, patriamq; tueri,
Extremam & lapsis addere rebus opem.
Quod nisi nunc fiat, nisi nunc Germania somnum
Deserat, ignauas dissoluatq; moras
Aut totum ruet imperium, resq; ipsæ, hominesq;
(Ah pereat Turcas qui negat esse viros.)
Aut feret hūc Gallus, feret hunc Hispanus honorem,
Obiectum nobis prępietq; decus.

VLRICHS DE HVTTEN EQ. CLARISSIMO
viro Iacobo de Bannisis Decano Tridentino, &
Cæs. M. a Secretis. Salutem.

Quia iturus es ad Cēsare, eiq; cōmendaturus me videris,
ne sine aliquo meo, quo vtriusq; illum noī edones, mu-
nusculo eas, ecce tibi orationē, si meret dici, ornatif-
sime Iacobe, q; ad principes lusi. Dico lusi, non mea quidē volū-
tate, sed illorū iudicio. Iā hoc em̄ verbū nō ob id vsurpo, qđ mī-
hi ioco exciderint hęc, q̄liacūq; sunt, sed qđ ludus est illis, de bel-
lo Turcico verba facere. Adeo nō mouēt hoc tpe hoīes, q̄ exi-
tiū impio, exitiū patrię, atq; adeo exitiū religiōi quę minant. Ac
vereor, vt vllis aliqñ exhortatiōibus effici possit, vt qb⁹ maxie
& in primis esse debuit, cura istiusmodi rerū sit. Deus nos respiciat,
ac mentē Germanis indat, meliorē, vel qđ ad cognoscendū se
hac tēpestāte satis sit. Tu vade bonis ausibus, ac apud istunc rerū
dñm me, quē tot iā annis aliq mouēt, tandē pmoue. Dabis hoc
cōmunibus studijs, aut ei dabis quę te supra oēs Cēsaris Con-
sultores humanitatis opinōe effert, famę. Vale ex valetudina-
rio meo Augustę. iij. Idus Octobris.

In officina excusoria Sigismundi Grīm Medici, & Marci
Vuyrsung. Augustę. An. M. D. XVIII.

